54

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО
евет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 23 (2544) | КIиранди, 19 март, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

СССР Министрий Совете

Паччахьалкхенга гидуаргий а даьтта доаккхача кхыча культурай а ганараш дIателача колхозашка жмыхаш йохкарах

СССР Министрий Совето «Паччахьалкхенга гидуаргий а даьтта доаккхача кхыча культурай а ганараш дIателача колхозашка жмыхаш йохкарах» яха соцам тIаийцаб. Гидуаргий, гета, кIомала, кхыча даьттен эфиро-даьттен доаккхача культурай ганараш кхедарца а уж паччахьалкхенга дохкарца а дукхагIа материальни хьаштдолаш колхозаш хилийтар духьа СССР Министрий Совето соцам бу:

1961-ча шера хьадаьнначаргара дIа а доладеш, даьтта доаккха ганараш паччахьалкхенга дIателача колхозашка укх боарамагIа жмыхаш йохкийла:

Паччахьалкхенга дехкача ганарий хIара центнера тIера	(килограммаш) закупкай планах дIаденначоа тIера	Закупкай планал совгIа дIаденначоа тIера
Гидуаргаш, кунжут, арахис, кхачан мак, амгон, тмин, фенхела анис	15	30
гета-кудряш, гета-долгунец, кIомал, горчица, рыжик, рапс, сафлор, кориандр, перилла, кольза, ляллеманци, крамбе	25	50
сояи клещевинаи	35	70

Лелаш долча льготни маьхех йохкийла жмыхаш.

Н. С. Хрущев Алма-Ате кхаьчав

АЛМА-АТА, 17 март. (ТАСС). Тахан Алма-Ате кхаьчав ССКП Центральни Комитета Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев. Казахстана юрта боахама хьалха латтарий совещане балха тIа дакъа лоацаш хургва Н. С. Хрущев.

Республика столице дIаводаш «Рославльский» яхача жа леладеча совхозе хилар Н. С. Хрущев.

ЦIаькха а „Назрановский" совхозах

Климатически хьалашка а, дикача лаьтташка а, Iомаяьча балха опытага а хьежача тIаийца социалистически декхараш «Назрановский» совхозага кхоачашдулургда, аьнна ала йиш я.

Тха газета тIа дукха ха йоаццаш диййцад «Назрановский» совхозе бIаьстан балхашка кийчо яра гIулакх, белгалдаьхад даьча дикача хIамашта нийсса лоархIаме дола кхоачамбоацараш а. Бакъда совхоза кулгалхоша хIанзалца даь хIама дац уж кхоачамбоацараш дIадахара.

Дукха дика техника я совхое, бакъда, хIанз а тоаянза латт 11 трактор, 14 нух, 11 сеялка. ТIехьадиса да совхозе кхашка удобренеш яхкара гIулакх а. Экажкъонгий-Юртарчеи Аьлти-Юртарчеи отделеней кхашка 500 тонн мара йихьаяц уж хIанз а, яхьа езаш ши эзар тонн я. Теркам ца бича балац цу балха тахан, массанахьа вай республике бIаьсти яьржача хана.

ХьажкIаш хьалкхеергйола звеньевойш кийчбелга а, цар дешаргдола курсаш вIашагIйохкилга а дехад.

ДIаде эша ги кхоачам хилла хIанз а дац совхозе. Эшаш йолча 670 центнерах укхаза йолаш йола 460 центнер гидуаргаш дIае езача боараме кийчъянза а хувцанза а яргйоацаш я. Иштта, эшаш да 230 центнер цхан шера ювча баьций ги.

Къаьстта во латт дIае хьажкIашки коартолашки Iалашъяра гIулакх. Совхозага йолаш йола хьажкIаш, Наьсарен района хьалаш лаьрхIача, цига дIае мегаргйоацаши хувцанза яргйоацаши я, хIаьта коартолаш 18 эзар центнер эш.

ХIанз а совхозе хьаданза да Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама министерствас а кхыча республикаша а хьахийца баьций ги.

Совхоза болх вIашагIйоалла цхьа зIы я беррига а хьалаьцача. Цудухьа цхьан участке телха нийсденнача гIулакхо толхабу кхыча моттигашкара болх а. Шиъ ханнахьа совхозо зяьб ца ахар бахьан долаш хIанз бIаьсти аха дезаш да 7 эзар гектар совгIа лаьтта.

БIаьсти хьаьнай. ЛоархIаме да хIара сахьат. Бакъда, «Назрановский» совхоза кулгалхой, хетаргахьа, хIанз а сомабаьннабац Iай кхиттача набарах.

Иштта латтача балха юкъе совхоза директора н. Воробьева а, парторганизаце секретара н. Албогачиева а, керттерча специалистий а декхар дувца ца дезаш ховш да.

ХIанз ха яц болх тIехьатетта. ХIара минут лоархIаме я тахан. СихагIа е еза укхаза белгалдаьхача хIамай терко, махулла чехкагIа тоабе беза совхозера болх.

Р. НАУРБИЕВ,
(тха корр.).

Толамца чакхдоахаргда бIаьстан балхаш

БIаьстан балхаш ханнахьа дIадоладара шоай еррига торонаш оарцагI а яьха хьинаре къахьегаш ба укх деношка Шаьла районерча «Шалинский» совхоза болхлой. Бокъонца дика кийч а яь массайолча отделенешка дIахьожаяьй еррига техника. Планах ремонт а яь 62 трактор кийчъе езача 68 трактор кийчъяьй. Иштта дика кийчъяьй хьажкIаш дIаюврггйола сеялкаш а.

Геттара дика вIаштIехьбаьккхаб совхоза кхашка удобренеш яхкара болх. Планах 12 эзар тонн кхашка удобренеш яхка езача Iанзале 17 эзари 300 тонни удобренеш ехкай, царех 220 тонн минеральни а йолаш. Из гIулакх лоархIаме долга дика кхета а деш массайолча отделеней кхашка хIанз кхы а удобренеш дIакхухьаш я.

Цхьадола балхаш хIанззехьа шерра дIадоладенна совхоза кхашка. ХIанзале 400 гектар кен дIабийнаб, 300 гектар зяба тIа макха баьккхаб, 413 гектар хьалха цеш дола оахам даьд, 257 гектар лаьтта хий диллад.

ССКП ЦК январски Пленумо белгалдаьккхача беса хьажкIаш геттара чIоагIа лоархIаме культура йолга дика кхета а деш совхозе лаьрхIад укх шера дукха дукхагIа хьажкIаш дIае. Иштта дукхагIа дIаювргья шекар доаккха свекла а. Соахка 200 гектар мара свекла дIаювш ца хиннача укх шера 1500 гектар юврггья. ХIанззехьа ерригача отделенешка вIашагIъехкай хьажкIаштеи свеклаштеи гIулакх дергдола звенош. ХьажкIаш лелаеш 16, шекар доаккха свекла лелаеш 30, механизированни 11, хIаьта вIашагIъийна 37 звено хургья. Доккхий декхараш тIаийцад укх шера хьажкIаш лелаераша. Юкъера лаьрхIача совхоза болхлоша лаьрхIад хIара гектара тIара 50 центнер фуалъяьха хьажкIаши, 250 центнер шекар доаккха свекла чуэца. Цхьабакъда, совхоза хьалха латтача маякаша кхы а доккхагIа декхараш тIаийцад. Совхоза II-ча отделенерча Музыкаева Маликас лаьрхIад 20 саг чувоагIаш йолча ший звеноца 60 гектарах хIаране тIара 120 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуэца. КхоалагIча отделенерча нн. Бачаловеи Ахмедовеи звеноша лаьрхIад хIара гектара тIара 35 тонн шекар доаккха свекла чуэца. Иштта доккхий декхараш тIаийца звенош кхы а дукха я совхозе.

М. АБУКАРОВ.

БIаьсти ялат дIадера балхаш дIадоладелла Сунженски района Кирова цIерахча колхоза къахьегамхоша.

СУРТА ТIА: дикагIа вола тракторист В. Симоненко «Беларусь» яхача трактораца гидуаргаш дIадуьш ва.

И. ПЛИЕВА сурт.

ССКП ЦК-а РСФСР Бюро

«Московски областа Серпуховски района юрта боахама дикагIа болча болхлоша дIадоладьача гIулакхах» баь соцам тIаийцаб ССКП ЦК-а РСФСР-а Бюрос.

Юрта боахама дикагIа болча болхлошта карагIдаьннараш района колхозийи совхозийи берригача къахьегамхой гIулакх хилийтара йола яхь дIайолаеш Московски областа Серпуховски района «Чепелевский» совхоза доаркаша И. Родинас, Л. Ценисовас, «Заокский» совхоза механизатораша И. Жирнова, И. Терехова, В. Ивашкина, «Большевик» яхача совхоза бригадираша А. Карпутцевас, В. Резникас, «Серпуховский» совхоза В. Васильевас доладаь гIулакх могадаь ССКП ЦК-а РСФСР-а Бюрос. Новкъосташа беча балха бехктокхам шоашта тIаэц цар, хIара денна царна новкъостал де, царца дагабувла, опыт вIаши йовзийта, шоаш беча балха вIаши тIахьожам лоаттабе, дикагIа йола опыт вIаштIехьйоаккхаш а из юкъейоалаеш а бола пропагандисташ хила декхар тIаэц цар.

Иштта дIадоладаь патриотически гIулакх мамогта хьаллаца дезарех а лаьрхIа, Московски областа Серпуховски района юрта боахама дикагIа болча болхлоша дIадоладаь гIулакх шерра дIадоаржадеш болх бе могадаь ССКП ЦК-а РСФСР-а Бюрос ССКП обкомашта, крайкомашта, горкомашта, райкомашта.

ВЕЖАРАШХА ДОЛА ГIУЛАКХАШ ДЕГIАДАХНАРА ЛАРД

МОСКВА, 16 март. (ТАСС). СССР-аи КНДР-аи юкъе экономически культурнии гIулакхаш леладарах барт беш кулгаш яздаьча хана денз 12 шу даларца дувзаденна Корейски Халкъа Демократически Республика кулгалхошка Ким Ир Сенагеи Цой Ен Генагеи моаршал хоатташ телеграмма яхьийтай Н. С. Хрущевеи Л. И. Брежневеи.

Пролетарски интернационализма сийлахь-йоккхача ленински принципаша маяххара баьча советско-корейски барто вай мехкашта юкъера дохаргдоацача вошала а масса оагIорахьарча барт-цхьоагIон а гIулакхаш дегIадоаладара йохаргйоаца лард еллар, йоах телеграмма тIа. Социалистически общество юллача новкъа а кхашарен демократически ларда тIа шоай мохк вIашагIтоха лоаттабеча къовсаме а КНДР-а къахьегамхоша керда коталонаш яхар ловш язъь я телеграмма.

ЧIоагIа дукха еза Наьсарен района № 4 йолча хIамаш тегача фабрикерча коллектива тайп-тайпара барзкъаш тегача цеха мастер Алиева Аминат. Дика мастер я из. Балха нормаш массайолча хана тIехкхоачашъю Амината. Фабрика цеха мастер хилар ал совгIа кхалнаьха совета председатель а я Алиева. Дика лелабу цо кхалнаха юкъера къаьнача замах юхедиса зуламера гIулакхаш дIадахара болх. Каст-каста царца беседаш ю цо.

Цул совгIа фабрике вIашагIтехача художественни самодеятельносте дакъа лоац Амината. ХIанз самодеятельносте дакъа лоацаш 60 гаргга саг ва.

Сурта тIа: № 4 йолча фабрика хIамаш тегача цеха мастер А. Алиева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Сихха дIадувргда ялат

БIаьстан балхаш дIадоладаьд Грозненски района къахьегамхоша. Iуррэ денз саррадца хоз кхашка болх беш йоахкача тракторий тата.

Ялат дIаде арабаьннаб Горячеисточненски совхоза механизатораши кхашка балхаш дераши. Эггара хьалха балха араваьлар дикагIа вола тракторист Ахмадов Саид-Ахьмад.

ШоллагIча дийнахьа кхашка араяьлар йиъ агрегат. ХIара механизаторо цхьан дийнахьа 38 гектара тIа ялат дIадийр.

Ялат сихагIа а дикагIа а дIадийна йистебалара йола яхь хIара денна шерлуш латт. Къаьстта доккхий толамаш даьхад Тулаева Сулима агрегато. Йиъ сеялка тIехьа йолча «ДТ-54» яхача трактораца нормах 38 гектар йолча 50 гектара тIа ялат дIадув цо.

Шоайла яхье а баьнна къахьегаш ба Ахмадови Тулаеви. ЦаI шоллагIчул тIехьа ца виса гIерташ хьинаре къахьегаш бар уж. Цхьабакъда, хьалха ваьлар Тулаев Сулим. 55 гектара тIа мукх дIабийнаб цо, хIаьта Ахмадов Саид-Ахьмада — 51 гектара тIа.

Царел дукха тIехьа ца юсаш къахьегаш я ялат дIадувш йола вож ши звено а. ХIара денна йола нормаш тIехкхоачашъю цар.

— Иштта мара бе йиш яц болх, — йоах совхоза агронома П. И. Курилова, — ССКП XXII-ча съезда иштта толамаш доахаш накъа гIоргда, аьнна денна дош толамца кхоачашде деза. Цул совгIа, ха сихха дIайода, ялат ханнахьа дIа ца дийча хьувкъаргдац.

Дог гIоздоаккх механизатораша даьхача толамаша. Укх шера 15-ча марта кхаччалца 343 гектара тIа бIаьсти дув ялат дIадийнад.

ХIара денна йола нормаш цар кхоачаш мишта ю бIаргагу укх тIехьарча пхе дийнахьа баьча балхага хьежача. 143 гектара тIа дIадийнад ялат.

Ялат дIадувлга дика вIаштIехьдаьккхад № 1 йолча шурий совхозе а. ХIанзале дIабийнаб цига 300 гектара тIа кени, иштта кхыйола культураши.

Совхоза цхьоалагIча отделене доккхий къахьегама толамаш доах трактористa Камынина Григоре агрегата. Лаьтан халача моттигашка нормах 38 гектара тIа ялат дIаде дезача 40—45 гектара тIа дIадув цо.

Уж толамаш даха йиш хул цунга тракторашкеи сеялкашкеи дикка хьожаш хиларах. Балха аравалалехьа дикка ялат дIадуврдолаш оттаю сеялкаш.

— Болх ца беш латтаргдоацаш чIоагIа новкъостал ду тхона отделене кулгалхоша а, — йоах Г. Камынина, — ялат дIадувча агрегаташта цахаддаш хьакхухьаш латт дIаде фу.

Планах 75 гектара тIа кен дIабе беза «Советская Россия» яхача колхоза къахьегамхой. Шин дийнахьа 75 гектара тIа из дIабийна баьлар трактористаш Эдиев Жалили Саадухаджиев Iаддал-Кермеи. Цига кIезига къахьеганзар сеяльщикаша Хатуев Сайд-Эмеи Виситаев Лемеи.

БIаьстан кхашкара балхаш сихха деш латт Грозненски шурий совхозе а. 15-ча марта кхаччалца дIабийнаб цига мошача доакъара лаьрхIа 445 гектара тIа кен. Цул совгIа, макха баьккхаб 5000 гектара тIа. Лаьтта цамца даккха, тIоадал соцае, оазар дIадаккха зяба культиваци еш ба хIанз совхоза механизатораш.

«Старогрознефть» НПУ мехкдаьттахоша дIадоладаь дика гIулакх хьал а лаьца, ССКП XXII-ча съезда кердача къахьегама толамашца накъа баха лерхI Грозненски района къахьегамхоша. Шоаш денна дош толамца кхоачашду цар. Цу кIезигача хана 1500 гектара тIа бIаьсти дIаюв культураш дIайийнай механизаторашa.

Е. МАКСИМЕНКО.

ГРОЗНЕРЧА КЪАХЬЕГАМХОША ЛАЬРХIАД

25 декабре шера план кхоачашъе

Грознерча промышленноста, гIишлош еча, транспорта болхлойн, Iилмахойн, инженерийн, техникийн, гIулакхерча наьхеи 1961-ча шерара социалистически декхараш

Дерригача советски халкъо санна боккха кхаъ хиннa тIаийцар ши орден лелаеча Грознерча къахьегамхоша ССКП ЦК январски Пленумо баь вай мехка бокъонца коммунизм хьалъяра боккхача лоархIамера Советски Союза Коммунистически парте XXII-гIа съезд гулъяра бола соцам. Пленумо дийцар халкъа боахама лоархIамера дакъа, юрта боахам дIахо а бокъонца дегIабоалабара дешаш.

Цу исторически гIулакха накъа долхаш, оаха, болхлоша, инженерно-технически болхлоша, Iилмахоша, Грознерча предприятей, стройкай, организацей гIулакхерча наха, ССКП XXII съезда кхы а дикагIча толамашца накъа дахараи семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяраи кхы а шерагIа социалистически яхь а йоаржаяь 1961-ча шера кхоачашде тхоацта тIаэц ер декхараш:

ПРОМЫШЛЕННОСТЕ

Технически прогресс сихъяра, дикагIа йола балха говзалаш производствана шерра юкъейоалаяра, керда низаш сихха болх бе доладалийтара ларда тIа **шера лаьрхIа йола план ханал хьалха, 25-ча декабре, кхоачашъе;** къахьегама овсарле дегIайоалаяра план 2 процент тIехкхоачашъе; продукци хьаярга дIабода мах чухнахьа баккхарца 5 миллион сомал кIезигагIа доацаш ахча кходе.

Бурув тохара балхаш 2,3-зза, мехкдаьтта доаккхилга 18,4 процент, мехкдаьттах тайп-тайпара продукташ йоахилга 8 процент, парафин йоаккхилга 12,6 процент, фенол йоаккхилга 29 процент, ацетон йоаккхилга 27 процент, мехкдаьтта аппаратураш хьаелга 45 процент, болата арматураш хьаелга 40 процент, тракторни прицепаш хьаелга 60 процент, цементировочни агрегаташ хьаелга 27 процент, поршнеца болх бу насосаш хьаелга 13 процент оогхкарчул совдаккха. Къаьнарча майдашкеи Серноводска участкеи тохкама балхаш шердарца мехкдаьтта доаллаш йола керда моттигаш хьаелла.

ССКП XXII-ча съезда сийна, из хьаеллача денга планал совгIа 5,4 миллион сома продукци арахеца. Шу чакхдалалехьа кхы тIа а планал совгIа эзараш тоннаш мехкдаьтта, миллионгаш кубометраш газ яккха, 2 эзар метр бурув тоха, дукха а мехкдаьттаи нефтехимеи сийрда продукташ яха; керда продукци: полиэтилен, полиизобутилен, гранулированни кокс арахецилга Iомаде, парафин йоаккхилга шерде.

ССКП ЦК январски Пленума решенешта жоп а луш, чурча торонех пайда а эцаш, Грозне промышленни предприятешкарча коллективаша новкъостал дергда республика юрта боахама хьайбаш кхоабаш йолча 15 ферме электричество йилла а хий дилла а, 2 ферме газ йилла, Грозненски районе божа чубоахкабу 10 гIишло хьалъе, тайп-тайпара низаш долча 500 электромотораштеи лохерча а лакхерча а вольта 125 километр линеной ремонт е, токарни станокаш хьожае, ши-шерIа лелаш йола доакъар деxка 10 машини трактораштa тIехьара 50 соалози кийчъе, хьакхарч кхоабача шин ферме дерригача доакъар диллара балхашта механизаци е.

Совнархоза материально-технически снабженеи сбытеи управлене коллективо дош лу децентрализованни заготовкайи чурча торонийи чотах республикерча колхозаштеи совхозаштеи 25 эзар сома маьха тайп-тайпара материалаши оборудовании яла.

Городерча предприятешка 29 тайпа керда, толашагIа йола механизми оборудовании Iома а яь караерзае, царца хургья 700 атмосфер давлении 1000—1100 говра бар миссел низи а болаш, секунда 26 литр овсарле а йолаш йола, мехкдаьтта тIоана гидроразрыв ю насосни агрегат; 500 говра бар миссел низ а болаш, 400 атмосфер давлени а йолаш йола цементировочни агрегат; 150 атмосфер давлени а йолаш, секунда 12 литр овсарле а йолаш йола бурув детта насос; маьхий хьисаперча вентилей керда конструкци, геофизически тохкамаштеи технологически процессашта механизаци яраи аша прибораш.

Производство дIахо а дикагIа вIаштIехьъяккхара, арахецача продукце единицага дIабода къахьегам а материалаш а кIезигагIа хилийтара къовсам боаржабе, йиъ тоннал дукхагIа бос болча металлай, 11 миллион киловатт-сахьат электроэнерге кхом бе, 7.500 рационализаторски предложении изобретении балха юкъейоалаярца семилетка кхоалагIча шера фонде 3 миллион сом гаргга ахча дIачудала.

Къахьегама овсарле хадданза совъяккхараи продукцега дIабода мах чухнахьа баккхараи къовсам а лоаттабеш, эксплуатаце шин промыслана комплексни автоматизации телемеханизации елга укх шера йистедаккха, водонасосни станци телеуправленега яккха, 30 скважине хьайоалача когалашта гаьннара тIахьожам лоаттабу датчикаш оттае, скважинашта автоматизированни группови ши установка оттае, Старопромысловски районе сердало телара гIулакх телеуправленега даккхара болх йистебаккха. Новогрозненски нефтеперерабатывающи заводе тIаьдача операцешта автоматически линии йилла а, товарни паркана автоматизаци е а. Автоматически ахавтоматически сварка дукхагIа е, 1960-ча шерарчул 900 тонн дукхагIа сварни конструкцеш е.

ГIИШЛОШ ЕЧА

ГIишлой-монтажни балхаш дара шера йола план 25-ча декабре кхоачашъе, хIаьта бахача наха 72 эзар квадратни метр цIенош, 450 бера лаьрхIа 5 берий беш, 120 бера лаьрхIа берий цIа, школа-интерната общежити, мехкдаьтта техникум, 60 менги хургбола родильни цIа, наьха хьашташ кхоачашдара павильон, кхоъ тика хьалъе.

ССКП XXII-ча съезда толамца накъа яхара гIишлош хьалъеча коллективаша лаьрхIад итт бетта йола план ханал хьалха кхоачаш а яь, съезд хьаелла ди тIаккхоачаш 17-гIа октябре, 50 эзар квадратни метр бахача наха цIеноши дешара шу тIаккхоачаш 2360 дешархочоа лаьрхIа 3 школеи хьалъе. Мехкдаьтта чакхдоаккхача Новогрозненски заводе «1-49-1» яха установка, Грозненски нефтемаслозавода парафинови цеха хьалхара очереди «Чечингстрой» треста асфальтобетон кийчъю заводи — июнь бетта, Новогрозненски ТЭЦ № 10 йола котлоагрегат — сентябрь бетта, Грозненски химически завода полиэтилен доаккха цехаш 17-ча октябре хьалъяь яха.

Цул совгIа 22 километр турбашка гIолла хий дуллар да, цунца 15 километр города йистошка, 13 километр электросеть, 3 километр теплофикационни, 6 километр газови магистралаш йохкаргья; Гойтински хьасташта тохкамаш дара балхаш йистедоахаргда, цо торо хулийтаргья деннеи бийсанеи города кхы а 30 эзар кубометр мела хий дала.

Совнархоза гIишлош хьалъеча материалий предприятей коллективаша дош лу оатхалаши конструкцеши арахецара шера йола план 25-ча декабре кхоачаш а яь, планал совгIа 8 эзар кубометр аьшкбетонни конструкци, арматура а еш, 7 эзар кубометр сборни аьшкбетонни хIамаш, 10 миллион кирпишк, 2000 тонн кIир, 1000 тонн алебастр арахеца.

ТРАНСПОРТЕ

Грозненски узела машиннаькъахоша декхар оттадаь шоашта хьалханика:

Пассажираш дIа-юха кхувлара болх дика вIаштIехьбаккхеи пассажирашта дика гIулакх деи;

Мухь дIакхахьара шера йола план ханал хьалха кхоачашъе, хIаьта беза мухь дIакхухьача поездашца кхы а 500 тонн мухь дIабахьа. Мехкдаьтта продукташ чуйоттар планал совгIа 5000 цистерна кийчъе. Мухь кхухьаш йола поездаш нормаца нийсйича деннеи бийсанеи 1 километр сихагIа лелийта, технически сухала задании сахьата 1 километр тIехкхоачашъе. Паровозашка дода доагам 2 проценти тепловозашка дода доагам 1 проценти нормала кIезигде; локомотивашта планал 1 сахьат сихагIа ремонт е.

Автомобильни транспорта болхлоша мухь дIакхахьарaи пассажираш дIа-юха кхувлараи шера йола план ханал хьалха, 25-ча декабре кхоачашъергья, хIаьта планал совгIа 60 эзар тонн мухь а дIахьоргба.

ХАЛКЪА ЭША ТОВАРАШ ХЬАДАРАИ НАЬХА КУЛЬТУРНО-БЫТОВОИ ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРАИ

Городерчеи республикерчеи къахьегамхоша дIадехa товараш кхы а дикагIа, дукхагIа Iалашдара 18 процент мебель, 26 процент дулхи цун продукташи, 18 процент доахангара доаккха даьтта, 17 процент нахча, 5 процент кога гIирс арахецаргба.

Моттигерча, кхачан, ейгача промышленноста предприятешеи бахача наьха хьашташ кхоачашдеча управленешеи 17 октябре — ССКП XXII съезд хьаеллача денга планал совгIа 500 эзар сомал кIезигагIа йоацаш продукци кийчъергья, хIаьта еррига а шера йолча планал совгIа халкъа эша 700 эзар сома маьха товараш арахецаргда.

Кога гIирсий, барзкъий, трикотажни хIамай 76 модели фасони арахеца. Цадахача 1960 шерарчул 1100 тонн дукхагIа чакхъяккханза шурий продукци арахеца а 6 тайпара керда кхачан продукташ кийчъе а.

Товарооборота шера йола план ханал хьалха, 25-ча декабре кхоачашъе.

ТIаийца социалистически декхараш сихагIа кхоачашдара коммунистически къахьегама коллективаши ударникаши яха цIи яккхара чIоагIагIа къовсам лоаттабергба. Тхоашта могар дергда хIанзарча Iилман техникой мел даьха дикагIдараш балха юкъедахьара, производстваи хьалха латтача предприятейи йоккха опыт массанахьа дIайоаржаяра.

* * *

Тхо кхайк Махачкалерча, Орджоникидзерча, Краснодарерча къахьегамхошка, Советски Союза Коммунистически парте XXII съезда сийна дикача совгIатаца накъа бахара, семилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, дукха езача Даьхен экономически низ лакхбара, дIахо йодача хана наьха вахар хьал тоадара тIехьа шерра социалистически яхь йоаржае тIахьехаш.

Грознерча болхлой, Iилмахой, инженерий, техникий, гIулакхерча наьха цIерах парте Центральни Комитетаи Советски правительстванеи тешам лу оаха, коммунистически общество хьалъяра йола йоккха программа кхоачашъеча дакъа лоацаргхиларах. Вай сийлахь-йоккха социалистически Даьхе дIахо тоаяр духьа керда къахьегама коталонаш йоахаргья вай!

Социалистически декхараш предприятешкарча коллективай собранешка, гIишлош еча организацей, Грознерча транспортеи къахьегамхой межрайонни активашкеи дийца а дийца тIаийцад.

ШАРИӀАТАХИ ӀАДАТАХИ ЮХЕДИСАРАШТА ДУХЬАЛАРА КЪОВСАМ КХЫ А ЧӀОАГӀАГӀА ЛАКХБЕ

(Нохчийн гӀалгӀайн кхалнаьха политграмота кружокий занятешта йола материал)

Вай мехка коммунизма материально-техническа база юллача хана чухь парте чӀоагӀа уйла тӀайохийт керда саг кхьалхевара — из кхетавара, уж шакхе а декхар вӀаши дувзаденна да, вахар коммунистически хьисапе дегӀадара исторически сийлахь-доккха гӀулакх царех шиннех а цхьана латт.

Вай сийлахь-йоккхача Даьхен дерригача халкъашца цхьана цӀа а айтта, коммунизме болх Нохч-ГӀалгӀай республика къахьегамхой а. Шаккха а ца хиннача тайпара республика экономически а культурни а хьакхехьа тоалара тешаш да вай. Советий Ӏаьдал эттача шерашка доккхий хувцамаш хиннад республике бахача наьха дезала гӀулакхашта а общественни вахара а юкъе, къахьегамхой кхетама чухь. Бахача нахах дукхагӀа бараш дынах къьстаб, баьде гӀулакхаш а Ӏадата хьехамаш а дитад цар. Цхьабакъда, из дац дынеи Ӏадатеи идеологех юхедисараш духьал лоаттабу къовсам йистебаьннаб яхилга.

Вайна юкъе хӀанз а долаш да къаьнача замах юхедиса во гӀулакхаш, Ӏовдала уйлаш.

Кердачо къаьначоа духьал лоаттабу къовсам вахар дегӀадара закон да. Кердадар юхатохалургдац, из котдаргда, цхьабакъда, къаьначо духьале ца еш, маьрша хьалад шийн моттиг. Цудухьа наха юкъе беш бола идеологически болх мелбалийта йиш яц.

* * *

ДӀаяхача заман во гӀулакхаш нохчехи гӀалгӀаехи болча цхьаболча наха юкъе даха дӀаьхлу кӀезига кхетам болча наха царех къаман гӀулакхаш лерхӀандаь. ШариӀатахи Ӏадатахи юхедисараш духьал лоаттабу къовсам халкъа къаман гӀулакхашта духьал лоаттабу къовсам ба е дынах тешаш бараш эгӀазбига леладу гӀулакх да ала гӀерт ислама керте леттараши Ӏадат хьаллоацараши. Царна а вокхарна а жараболх лоаца хьакъал дола ха яха нах меттел, цхьабола кагирхой а. Из чӀоагӀа новкъа да. Киназ, маьждиг, синагога, и. кх. а паччахьалкхенах къоастаяьи школа киназах къоастаяьи я. Ды лелабар вай мехка хӀара сага шийн гӀулакх да. Киназ, маьждиг, и. кх. паччахьалкхен гӀулакхашта а паччахьалкхе киназа, маьждига гӀулакхашта а юкъелелхац вайцига, нагахь санна дыно «общественни порядок телхаешн Советски республика гражданий бокъонаш йохаешн (1918 шера 23 январе арадаьннача Халкъа Комиссарий Совета декрета тӀара) уж гӀулакхаш ца леладойя.

Вай мехка цхьа ды вокх дынал дикагӀа лерхӀаш, лелабеча дынга хьежжа бокъонаш тайп-тайпара йолаш моттиг яц.

Исламан Ӏадатан тӀехьа латтараштa дика хов, дына гӀулакхаш лелалара Советий Ӏаьдало цӀаккха новкъарле ца яьлга, моллагӀча къаман дале а, дика гӀулакхаш бег ца даьхалга, патриотизмаи халкъий доттагӀлени уйланца хьатӀакхувш йолча тӀехьенна кхетам бала уж дикагӀа дола гӀулакхаш мамогта дукхагӀа юкъекхийлалга. Цудухьа дына керте леттараша шоашта могар цу дын гӀулакхаш лораде а уж хьаллоаттаде а гӀерташ. Бокъонца халкъа дола, къаман дола дика гӀулакхаш ца дына гӀулакхаш ала, шариӀатеи Ӏадатеи гӀулакхаш бокъонца дола халкъа гӀулакхаш ца ала гӀерт уж.

Цхьа лахар, во дар даь саг шийн саг ма вий аьнна хьаллацар, дукха истий кхувлар, мехкарий рузкъах бохкари эцари, хан чу боаца кагий мехкарий маьре ахийтар, дезала а обществана а юкъе кхалсаг кӀезига лархӀар, кхалсаг дешара тӀера яккхар, общественнии культурнии вахара юкъе цунга дакъа ца лацийтар, шайхаш лоархӀилга, «езача» моттигашка зерате ахар, цу тайпара кхыдола шариӀатеи Ӏадатеи гӀулакхаш къаман гӀулакхаши вай халкъо доккхал деш дола хӀамаши дий? Данне а дац. Кхыча тайпара уйла хилар шийн халкъ ца дезилга да, цун культура а ираз а хилар ца дезилга да.

Нохчийн гӀалгӀайн халкъа бокъонца дола гӀулакхаш да, нагахь санна нийса леладойя, хьаша лархӀар, вӀаши новкъостал дар (белхий бар), воккхагӀчун сий дар, ше а, моллагӀча къамах вале а саг лархӀар, зовзал доастама хетар, кхалсага сий лорадар, и. кх. д. Уж тайпа, иштта кхыдола дика гӀулакхаш доахк Советски Союза дерригача халкъех а.

Коммунистически общества дика гӀулакхаш доахкаш хьалкхебу советски нах вай парте. Цу гӀулакхаша оагӀув лувц вай Даьхен дерригача халкъий дикача гӀулакхашца, чӀоагӀало лувц марксизмаца-ленинизмаца — вай сийлахь-йоккхача заман котбувлаш хьабоагӀача хьехамца.

Дына гӀулакхаш леладе паргӀато лу Советски паччахьалкхено. Цхьабакъда, дына керте леттараша (моз-тӀараша, моллаша) фуннагӀа леладойя бе-башха дац цунна яхилга дац из. Ше раьза вале, ды лелабе а, ше раьза вале, атеист хила а хӀара гражданина паргӀато а луш, Советски Конституце хьаштдолча гражданина бокъо лу дына духьалара пропаганда лелае.

«Халкъа иллюзорни ираз хиларах тарра ды дӀабоаккхилга цун бокъонца дола ираз да», — яхаш яздаьд Маркса. (Соч. том. 1, 415 оагӀув). Вай керттерча декхарех цхьа декхар да наха хаданза, чӀоагӀа, тӀагӀертта Ӏилма хьехамаш дар, къаьнарча эксплуататорски обществах вайна юхедиса зенне — зуламе дола гӀулакхаш гучадахар, царна духьал къовсам лоаттабар.

1954 шера 10 ноябре арабаьккхача ССКП ЦК-а соцама тӀа йоах, «Ӏилма-атеистически пропаганда ларделаца доагӀа Ӏалами общественни материалистически уйлаша маяххара дегӀадахкар нийса долга бакъдеш дола Вселенне лоаттам, лаьтта вахари саги хьахилар, астрономе, биологе, физиологе, физика, химе чухь, кхыча Ӏилмашка карагӀдаьннараш санна доа Ӏаламаи общественни кертера дешаш шерра дӀадовзийтар».

Юрта беча вай атеистически балха тӀехь къаьстта боккха лоархӀам болаш да лаьттанца беча балха, дӀайийна культураш хьувкъийтара, дӀадувш дола керда фу даккхара, жа дебадара, йокъала духьал лоаттабеча къовсаме ирригаце, и. кх. балхий дикагӀа йола методаш дӀайовзийтар. Юрта боахама къахьегамхоша атта кхетадергдолча а царна довзача а цу хьовкхамашца гойта йиш я материальни рузкъа хьадеча балха тӀехь Ӏилма, сага хьакъала, цун инициатива бола лоархӀам.

Агитаци алхха дына цхьан тоабах болча наха духьал яьккха Ӏергйоацаш хӀама де деза аьнна йола ССКП ЦК-а указани йицъялийта йиш яц. Дына къаьст-къаьстача тоабашта а доацаш, моллагӀа бале а дына беррригача хьехама духьал лоаттабе беза вай къовсам, шоаш лелабу ды бахьан вай из къовсам лоаттабу, аьнна моллагӀа дале а цхьан къамана дага дохаргдоацаш, уж тайпа хабараш вай моастагӀий дувца йиш хургйоацаш де деза из гӀулакх.

Алхха Советски Ӏаьдала духьаларча аьл-дитхоша, зуламхоша, дына керте леттараша мара ардац дынах юхедисараштa духьал лоаттабу къовсам ды лелаберашта духьал лоаттабу къовсам ба е къаман сий доаде, халкъа сий доаде лоаттабу къовсам ба.

Парте хьех вайна советски общество морально-политически цхьоагӀо мел а ца еш, чӀоагӀъергйолча методашца, моллагӀча къамах бале а, советски нах кхы а чӀоагӀагӀа барт болча, цхьа дезал а хинна коммунизма байракха кӀал бахаргболча наькъаца лелае атеистически пропаганда, яхаш.

* * *

Ӏадатахи шариӀатахи юхедисараш эггара чӀоагӀагӀа Ӏатта нохчийн гӀалгӀайн кхалнаха. Паччахьа Россе дерригача халкъий кхалнах адамий хила йоагӀа бокъонаш йолаш бацар. Общество меттел, дезала юкъе а лей санна яр кхалсаг. «Адамех ахаш лоацаш бола кхалнах капитализм йолча шолха низ-Ӏоткъам тӀалатташ ба», яхаш яздаьд В. И. Ленина. (Соч. т. 32, 138 оагӀ.).

Нохчийн гӀалгӀайн кхалнах, ислама ды лелабеча кхыча къамий кхалнах а санна, шариӀата законаша Ӏадата гӀулакхашца цхьана цхьаккха бокъо ца луш лоал оттабир.

Нагахьа санна лоаман къамий къахьегама дезала юкъера маӀа саг паччахьа чиновника, буржуазе, дына керте леттараша беча социальни низ-Ӏоткъама кӀал лаьттавале, цу Ӏоткъамал совгӀа, кхалсага тӀалаттар шийн маьра, беррригача дезала, цӀагӀа лелаеча моллагӀча хӀаманца из дӀанийсъеш долча, адама хила йоагӀача ерригача паргӀатонах из йоаккхаш долча къаьнача заман халача гӀулакхий низ-Ӏоткъам а. КъорӀацеи хьадисащеи доашхаш дола шариӀат къамана а дезала гӀулакхий а закон хинна дӀаоттарца дувзаденна да нохчийн гӀалгӀайн кхалсаг лоал оттаяр аьлча гӀалат хургдац.

КъорӀа кхалнахагара дӀадех, цхьаккха а духьале йоацаш, мара мутӀахьа хилар, цо могаду дукха истий кхувлар, мехкарий бохкар — эцар, маьре баха ха хиланза бола мехкарий маьре бахийтар, кхалсаг цӀагӀа чуйоллаpгйола, кхыдола гӀулакхаш. Раьза бийя, бецния, аьнна хьтта хӀама доацаш мехкарий — бой маьре бигар могаду къорӀа.

ШариӀато яхачох мар шийн сесага хьалхашка бехке вац цо зина дарах, маро сесаг йита мег, сесага мар вита бокъо яц. Сесаг юташ маро кхоза вӀашта «аз йитай хьо» ца оале, кхычунга маьре яха бокъо яц сесага. ЙоӀага вӀалла хатта а ца хоатташ, из маьре яхийта бокъо лу Ӏадато.

Бераш наьна дархӀац. Мараца яхаш хьахиннача боахамах дакъа дагӀац кхалсага Ӏадатах.

Шийна тӀалаттача халонна раьза хила йоах моллагӀча а дыно, цунца исламо а, цо могаю, моллагӀча формах яле а, лоал лоаттадара идеяш. Ислам яха дош ше а мутӀахьа хила яхилга да. Цо массаза а могадаьд цхьан сага доалахьа дукхха рузкъа, Ӏаьдал хилар, сий даьд аьлий, ханий, бекий, шайхий, кхыболча эксплуататорий, иштта йола порядок аллахӀа ше оттаяь я, йоах цо. Дына керте леттараша шоашта мамогта кхалнах тувлабу шоашта тӀалаттача халона мутӀахьа хила, дунен тӀа долча хана укх къиноех диза долча вахара чухь оаш озача халонах къемат дийнахь маьл хургба шоана, ираз хургда шоана яхача уйланца. Къаьстта чӀоагӀа дувц цар маьра товр деш, цо яххар деш йоаца сесаг ялсамала гӀоргьяц, цо даьча халахетара мар къин тӀера ца воале, жожагӀата гӀоргья из, яхаш.

ШагӀара гӀулакхаш мара кхы дуне фуд ца ховча оттаеш вахара йоккхий халонаш тӀалатташ йола, маӀача сагал дукхагӀа тӀехьайиса, баьде, доацарех теша кхалсаг аттагӀа караерзалора дына. Цунца дашха доагӀа лоал латта езаш долча шийгарча хьала из духьал ца хилар, шийна тӀалатта лоал «дала» оттаяь йиза йоагӀаш йола порядок цо лоархӀаш хилар. Из да а дар, мар, да, шайх, молла, кхывар вале а, кхалсага доал деш хиннача эшаш хиннар.

Ховш да, иштта эксплуататорски порядкаш еза лоархӀаш йолча нанас шийн сакхетам тувлабаь йола идеологи зӀамига долча хана денз шийн берех хьоарчаеш хинна хилар, хӀаьта беро эггара хьалха хьэацар цун хьехам ма-бий.

Ислама дыно даьлах тешаш вола хӀара саг декхарийла ву тайп-тайпара дына гӀулакхаш леладе. Декхар даь тӀадожадаьча бусалба дын цу гӀулакхех («паразех») да хала а цхьаккха маӀан доацаш а дола шариӀатах юхедиса во гӀулакх — «мархий бутт» кхоабилга.

БӀарччача бетта Ӏуйрийна сатассале денз сайрийна боад къовлабаллаца йолча хана даарах хӀама кер чу Ӏочудалийта а кхыметтел гӀаьлеоза а йиш йолаш бац мархаш кхоабаш бола бусалба нах. Цу тайпара, мархий бетта бийсанна мара хӀама даа йиш йолаш вац бусалба саг. Кхыметтел молха мала а мукъа лац, цамогаш вола саг из маланза варгвоацаш вале а.

Хала да шариӀатах юхедисача цу халача гӀулакхо дынах тешаш болча наха рузкъанца, дегӀа, сина деш дола зе лархӀа. Хан-ханнахьа хӀама дуаш ца хилар бахьан долаш кера, шоргашта лазар хул. ХӀара денна моцал ловш кӀалйисача сага организмо атта лазар лоац, къаьстта а кхайкор. Марха кхоабаш бараш къахьегама овсарле чӀоагӀа лохлу, цо юкъарча боахама а мархаш кхоабашта шоашта а доккха материальни зе ду. Школе партахш тӀа дагӀашехьа а берий дог гӀеллуш моттигаш а хиннай цхьаккха хьисапе доацаш дашха царга мархаш кхабийтар бахьан долаш.

Грозненски кондитерски фабрике болх беш йола Хуциева Эсийла укх шера 2 марта дог кӀаьд а денна Ӏоежар. Наьнах доалаш бер а долаш йолча нанас, Эсийлас, марха кхоабаш хилар бахьан долаш хиннад из хатар. Цхьаболча ноаной кхета безам бац марха кхабар санна дола Ӏовдала гӀулакх леладарца шоай унахцӀено толхаяь ца Ӏеш, шоай берий унахцӀено а шоаш толхаеш хилар.

Мархаш бусалба дына чӀоагӀа уйла тӀаерзаш бола бутт ба. Мархаш кхоабача хана а доастача деношка а дынах тешаш болча наха воацаш волча дала яхараштa мутӀахьа берзабеш йола уйлаш къаьстта чӀоагӀа дег чу ювшаю, шайхаша-устазаша а тайп-тайпарча цар «уполномоченнеша» а дувцача харц хабараштa раьза бу журдаш, ды бувцаш дола тайп-тайпара жайнаш деш, чуийнна къематден чухь къаьстта бусалба наха ялсамале а хургья, хӀаьта даьлах тешаш боацачен шариӀата гӀулакхаш кхоачаш ца дечеи наха жожагӀате а хургья яхаш хьехамаш ду. Цу ерригача зуламерча уйлаша халкъий доттагӀал чӀоагӀдара новкъарле ю, наьха сакхетам лохбу.

* * *

Вай Даьхен беррригача къахьегамхошта, царца кхалнаха а, бӀаь шерашка тӀалаьттача лоала уж кӀалхарбахара, эггара нийсагӀа бола никъ хьийхар сийлахь-воккха Ленин керте лаьттача Коммунистически парте, из никъ пролетарски революце котталонца а бувзаш.

Революци котъялари ца ялари цунна юкъе дакъа лоацаш кхалнах хиларах тийша да аьнна В. И. Ленина баь хьехам кхоачаш а беш, парте тӀагӀертта сомабахьар бӀаь шерашка толабаь а дыно беча Ӏовдалча хьехамо тувлабаь а баьха дукхха кхалнах, цар хьинар совдаьккхар, революци бахьан долаш къовсам лоаттабаьрий мугӀараштa уж юкъеэзар.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце, эксплуататорий Ӏазап тӀера дӀа а кхесса, цунца овлангара денз хувцамаш дир кхалнаьха вахар чу. Кхалнаьха бокъонаш йоаеш а сий доадеш а дола эхь дайна законаш дерригаш а дӀадаьхар Советски паччахьалкхено. Цу гӀулакха парте чакхбаьхаб «бокъонца йола кортамукъале» хила йиш а яц, йолаш а яц, е хург а яц, маӀасаг тӀех лоархӀаш долча законах кхалсаг мукъаяллалца йолча хана...» аьнна В. И. Ленина баь хьехам. (Соч., т. 30, оагӀув 100).

МаӀача сага нийсса бокъо я кхалсага яхаш дувцарах кхоачамбаь Ӏийнадац Советски Ӏаьдал. Боккха болх баьб бӀаь шерашка тӀалаьттача Ӏазапах кхалсаг бокъонца кортамукъа яккхара. В. И. Ленина яьхад: «Кхалсаг бокъонца кортамукъа яккхара а бокъонца маӀача сага нийсса цун бокъо хилийтара а юкъара боахам хургболаши къахьегама овсарле йолча юкъарча къахьегаме цо дакъа лоацаргдолаши дола гӀулакх вӀаштӀехьдаккха деза. ТӀаккха хургья кхалсаг маӀача сага йола бокъонаш йолаш». (Соч., т. 30, оагӀув 25).

Тахан вайна бӀаргагуш да социалистически общество йоагӀаш йола моттиг кхалсага луш дола гӀулакхаш кхоачадеш вай парте беча турпалерча балхах доала беркат.

Вай мехка бокъонца кортамукъа а цхьатарра бокъонаш йолаш а я кхалсаг. Партеи правительстваи хаданза йоакхо ю кхалсага, коммунизм хьалъеча, паччахьалкхенна доал деча цо хьинаре дакъа лацара мел эша гӀулакхаш вӀаштӀехьдоах. ССКП XXI съездо белгалдаьккхар кхалсага къахьегам аттача бакханза, Даьхен ираз бахьан долаш къахьега наьна сийлен декхараш кхоачашде а кхалсага йиш хургйола хьалаш вӀаштӀехьдаханза дарг ца хилар.

Къаьстта дукха болх баьб шариӀатахи Ӏадатахи юхедисача гӀулакхех лоаман кхалсаг мукъаяккхара. Иразерча вахара сийрдача новкъа яьнай лоаман кхалсаг. Беррригача советски кхалнаха а санна, боахамеи культурнии вахара массайолча участкашка творчески хьинар совдаккхарца жоп лу нохч-гӀалгӀай кхалнаха парте шоай еча йоаккхонна. БӀаьш а эзараш а болча лоаман кхалнаха вай Даьхен рузкъа дебаду шоай къахьегамца.

Новкъа дале а дувцанза валац, общественнии производственнии вахара юкъе хьинаре дакъа лацара новкъарле еш а кхалсага сий ӀотеӀалеш а дола, вай республике хӀанз а цӀендаь дӀададанза дола къаьнарча замах юхедиса зуламе гӀулакхаш. Из белгалдаьккхар «Кхалнаха юкъера болх во латташ хиларахи из тоабара де дезарехи лаьца» ССКП обкома пленумо баьча соцам тӀа а. Вайна юкъе хӀанз а нийслу дукха истий кхувлар санна дола эхь дайна гӀулакхаш. Цу шариӀата Ӏаьдало дезал бохабу, маӀанах толхабу, кхалсага сий доаду, доккха зе ду бераши кагирхойи хьалкхебара гӀулакха.

Из хьахьокх укх бакъдараша.

Наьсарен-Вокзале вахача Гациев Хизара 1949 шера саг йоалайир. Шоай шоллагӀа бер хинначул тӀехьагӀа, шоллагӀа саг йоалайир Хизара. Из эхь дола гӀулакх ла тиганзар йоккхагӀча сесаго. Шийн бераш а ийца, даь-цӀа ахар из. Цхьабакъда, Хизара лочкъадаь цӀадоалайир бераш, хӀаьта шийн бераш юха хьадаха низ ца кхоачаш нана хьувза хӀанз шоллагӀа шу да. Хьалха хинна сесаг я аьнна кхоалагӀа саг йоалайир цо дукха ха йоацаш. Цу жиловзало новкъостал дир кхоалагӀча сесага дукха бераш да аьнна пособи эца.

Харц каьхаташ вӀаштӀехьа а даьха Гациевна новкъостал дир Наьсарен-Вокзалерча юртсовета секретарь волча дун гаргарча саго — Оздоев Махьмада.

ДукхагӀча хьале, дукха истий кхувлараш аттача гӀолла ахча тӀадоагӀаш, паччахьалкхен кхиса кхувлаш бола нах ба. Цу тайпарча наха ахча кхоадац зоахалола юкъе латта нах эцара а шортта урдув далара а. Веденски районе вахача Мацуев Шадида 17 шу даьнна Матуси йоалайир 1949 шера. Цул тӀехьагӀа ши шу даьннача гӀолла шоллагӀа саг йоалайир цо, — из яр Тамара яхаш. Ах шу даьлча из а эккхайир. 1953 шера кхоалагӀа саг йоалайир цо — Исакова Зина яхаш. ХӀаьта цо хьалхара сесаг Матуси эккхайитар Шадидага. Ши бер хьа а доаккхаш эккхайир Матуси. 8 бутт баьннача гӀолла Зина эккха а яь, Матуси юха йоалайир Мацуева.

ДиълагӀа дола бер хинначул тӀехьагӀа диъагӀа саг йоалайир Мацуева, Пашаева Селимат яхаш.

Мичара яхад Мацуевна ахча. Юртарча тика чу латтача цо, алапи кӀезига мара доацдашехьа а, «победа» яха автомашин ийцар, хӀаьта «совнагӀа» дола ахча истий кхувларга ахийтад. Наха ийю хӀамаш цо эшаеш хилар бахьан долаш 1959 шера прокуратура балхара дӀаваккхийтар из. Цхьабакъда, дукха истий кхувлачун дунах кӀалдиса хӀама дац. Шийн машинаца нах дӀа-юха кхувлаш дийнахьа 15—20 сом ахча доакх цо. ТӀеххьара а, Веденски леспромхоза къахийтар «балха воацаш лелачох». Аргунски хьун склада заведующелла хьожавир из. Щука яха чкъьра беций хи чу хийцар. Из тайпа саг тешамерча наха мишта лов а вай моттигера органаш мича хьеж а ховш дац.

Дукха истий кхувлача наха массаза а къахьетам боацаш шоай истий боацабеш бахаш бола тунеядцаш хул. Царех ва Серноводске вахаш вола Губашев Абдул-Вахид. 24 шу долаш ва из. Хьун объездчик волаш кхаь бетта мара болх баьбац цо, хӀаьта хӀанзале а дказза саг йоалае кхийнад цун. Цхьабакъда, цунах кхоачамбаь Ӏийнавац из. Керда цӀа хьалдаь ялдаца мара ваьхавац из хӀара сесагаца. Керда хьалдаь цӀа дохкар, хӀаьта сесаг шариӀата законах йите цӀайохийтар. Керда саг ше йоалайича, керда цӀа хьалде доладора Губашева. КхоалагӀа сесаг бераш деча цӀагӀа яхача хана йиъълагӀа саг а йоалаяь ловзар оттадир Губашева.

КӀезига къовсам лоаттабу вай моттигерча органаша дукха истий кхувларашца. КӀезига дакъа лоац цу гӀулакха вай общественносто.

КӀезига бехк бац кхалнаьха шоай а. ЦаӀ е шиъ сесаг кӀал а йолаш ше тӀайодача хана хаций кхалсага ше дер зулам долга, дезал бохабелга, вокх кхалсага сий ше доаделга. ХӀаьта а ду цо из. Цу тайпарча новкъа гӀоргбоацаш кхалнаха юкъе хьехама болх бе беза кхалнаьха советаша. Уж тайпа зоахалолаш ца хилийтар духьа лаьрххӀа оарцагӀдовла деза, зоахалолаш леладеш бола нах гучабаха а царна эхь де а деза.

Наха хьехам балара гӀулакха къаьстта сий долаш я вай советски интеллигенци. Вай Коммунистически парте сийлахь-йоккхий идеяш наха юкъехухь цо.

Цхьабакъда цхьабола новкъостий, интеллигенцена юкъера бараш а тӀехьа, дын, мурдий, Ӏадата гӀулакхаш лакха лоаттадеш бола нах теркал ца бе гӀерташ ба, къаьнача замах юхедисача воча гӀулакхашта духьала къовсам лоаттабац цар, «нейтралитет» лелаю мичара ваьнна ца ховш волча «шейхо» шийх бехк баккхар кхераш.

ХӀанз укх сахьата вай беррригача идейно-хьехама балха керттера никъ ба ворхӀ шера плана заданеш кхоачаш а тӀеххоачаш а яр дукха турпале къахьегара дуккха адамаш оарцагӀдоахилга. Республика партийни, профсоюзни, комсомольски организациеша наха юкъе лелабеча хьехама балхацара керттера моттиг дӀалаца еза шариӀатахи Ӏадатахи юхедисача воча гӀулакхашта а нах харцахьбоалхача мурдий тоабашта а духьала лоаттабеча къовсамо. Цу балха юстара хила йиш яц цхьаккха а сакхетам болаш вола вай республикера саг.

А. САЛАМОВ,
Нохч-ГӀалгӀай исторе, метта, литература Ӏилма-тохкама института директор.

Кхалнаьха съездага

Лоаман юрта

Райцентра гаьнна, лоам чу улл Советски районера Ленина цӀерах йола колхоз. Лоа дийлха а йоачаш хинна а наькъаш телхача хана, ваха хала да цу колхозе.

Цхьабакъда, наьха вахар-м дац укхаза цӀаккха соцаш. Колхозникаша шоай балхаш ду, дешархоша школе дешар Ӏомаду, кагирхоша сайрийна клубе сакъерд.

Дика вӀаштӀехьбаьккха дӀахьош ба Ленина цӀерахча колхозерча политграмота Ӏомадеча кхалнаьха кружока болх. Кружока доал деш я къона хьехархо-комсомолка Кусмарцева Тамара. Из да ССКП райкомо комсомолкана духхьашха тӀадилла общественни гӀулакх.

Хьалхарча дийнахьа денз боккхача безамца дӀаболабир Тамарас из боккхача лоархӀамера болх. Цо, бокъонца список а оттаяь, къоастабир шийн кружоке деша ухаргбола кхалнах, царна дешар хар ца хар, цар цӀагӀара хьалаш.

Кружока болх дикагӀа вӀаштӀехьбаккхара пропагандистски балха говзал шийна эшаш хилар кхета а даь, пропагандистий семинара заняте аха а, пропагандистски балхах дола литература деша а, района боахами культуреи дегӀадахкара дешаш Ӏомаде а йолаелар нов. Кусмарцева.

Кружока журналага хьежача гуш да кхалнах дика деша хьаухаш хилар. 11 заняти хиннай кружоке. Белгалдаккха дезаш да, коммуниста нов. Якубов Ӏаьлас кружока болх вӀаштӀехьбаккхара доккха новкъостал деш хилар.

— Миштад хьа кружока гӀулакхаш, — хоатт каст-каста Ӏаьлас Тамарийга. Тамарас айхьаза дӀаоал кружока болх тоабара шийна эшар. Нагахьа заняти дӀаяхаяц кружоке Ӏаьла воацаш. Кхалнаха кхетаде хала долаш эрсий дешаш нийсделча, цу дешай маӀан а дийя, царех кружоке ухараш бокъонца дӀакхетабу Ӏаьлас.

Кружоке деша ухараштa дукха еза моттиг хинна дӀаэттай юртарча школа здани. Массахана сакъердаме я хоза тоаьча кхалнаьха кружоко занятеш еш йолча сийрдача классе. Укхаза да политически карта, глобус, кхыйола гойтара пособеш.

Дика кийчлу Тамара занятешка. Ше хьехаргйола тема дика Ӏомаю, гойтара пособеш Ӏалашъю, керда материал кружоке ухараша дикагӀа Ӏомаергйола наькъаш дӀахьех. Кхалнаьха дешарцара безам совбаккхара а материалаш дикагӀа кхетаяра а новкъостал ду Тамарас дешара занятеш боахама гӀулакхашца бувзам болаш еш хиларо. Къаьстта дукхагӀа колхозницай теркам тӀаувзаш я ССКП ЦК январски Пленума материалех еш йола занятеш. Дуккха хаттараш хул цар юрта боахама гӀулакхех хетташ.

Къаьстта дикагӀа деша хьаухаш я дешаш а ба Батаева Халисат, Масаева Табарак, Аьюбова Халиджа, иштта кхыбараш.

ШийттлагӀа йола заняти укх темах е лаьрхӀад Тамарас: «Шерра коммунизм хьалъеча хана советски наьха коммунистически кхетам лакхбари цу хьакъехьара Нохч-ГӀалгӀайчен кхалнаьха декхараши».

Из тема Ӏомаеш дувцаргда советски наьха коммунистически кхетам лакхбара наькъаш, кхалнах общественни вахара юкъеозар, царга дешийтар, дӀаяхача замах юхедисача зуламерча гӀулакхашта духьал къовсам лоаттабар, иштта кхыдараш.

Сакъердаме а кружоке ухараша дика пайда эцаш а чакхйоаккхаргья нов. Кусмарцевас из тема а.

М. БОРИСОВА,
ССКП Советски райкома политпросвещене кабинета заведующи.

Юкъарча вахаре дакъа лоац

Са дувца безам ба юкъарча вахаре дикка дакъа лоацаш хьабоагӀача Первомайски района кхалнахах. Дукха ха йоацдаш даха хиннад тхо цига. Кхалнаьха ди деэдарах, СССР-ей доазал дехьарчеи кхалнаьха бокъонех, машара тӀехьа лоаттабеча къовсама юкъе кхалнаха лоацача дакъах, иштта кхыдараш а дувцаш беседаш йир оаха гӀалгӀай кхалнахаца.

Беседаш еш къаьстта теркам тӀабахийта дийцар оаха гӀалгӀай кхалсаг мукъаяккхарах, общественни вахара юкъе цо дакъа лацарах, цун яхара гӀулакхах, дагадоахкарех.

Тхо беседа еш хилар цу района Ленина цӀерахча колхоза дояркашца. Шурий-товарни ферме тхо хьадаьхкача хана доахан детта кийчлуш бар дояркаш. Дегаш гӀоздаьлар тха доахан латта моттигаш цӀена йолаш, цӀена, кӀай халаташ дувхаш дояркаш бӀаргабайча. Сакъердаме дӀахьу цар шоай мукъа ха.

Боккхача безамца тӀаийцар тхо дояркаша. Безаме чакхъялар тха беседа. Марха кхабаро доккха зе ду, аьнна оаха аьлча цхьанне санна беррригача мехкараша цхьатарра йоахар: «Тхона тхоай унахцӀено лораелга эггара дезагӀа дола хӀама да, цудухьа марха кхаба безам бац тха».

Дукха истий кхувлилга зене гӀулакх да аьнна оаха аьлча, цу тайпара гӀулакх леладеча маӀача сага а кхалсага а цхьатарра бехк бе безар йоахар цар.

Къаьнарча Ӏаьдалах баха безам болаш бац гӀалгӀай кхалнах. Тоъаргда, йоах цар, цу тайпара даха.

ГӀалгӀай кхалнаха шура дукхагӀа яккха тӀаийдеча социалистически декхараша, ССКП XXII-ча съезда сийна шерра социалистически яхь йоаржаяь къахьегаро хьагойт къаьнача Ӏаьдалах цар баха безам боацилга. Маца хиннай гӀалгӀай йоӀ коара араяла йиш йолаш? Цунах эхь долаш хӀама лоархӀар.

Са белгалдаккха безам ба гӀалгӀай мехкарашца цхьана безаме болх беш Ленина цӀерахча колхозе дикагӀа йола доярка, румынка Попович Анна йолга. 1960 шера хӀара Ӏаттагара яьккхай цо 1550 килограмм шура, хӀаьта укх шера 1750 килограмм яккха дош а деннад.

Цул дукха тӀехьа ца юсаш хьайоагӀа цун новкъост Чаниева Лида а. Берригача дояркаша санна ССКП XXII-ча съезда сийна доккхий декхараш тӀа а ийца, хьинаре къахьегаш я Лида а.

Берига дояркаш шоай балха говзал лакхъеш ба, шоай балха говзал лакхъяра зоотехнически кружоке дакъа лоац цар. Кружока кулгалдеш ва зоотехник Мамилов Махьмад.

Района кхалнаха юкъе боккха болх бу парте Первомайски райкома кхалнаьха отдела заведующе Албогачиева Лизас. Из каст-каста хул цу районерча колхозашка, фермашка, школашка. Из бӀаргаго йиш я хӀара цӀагӀа.

ГӀалгӀай кхалнах бехктокхамерча балхашка тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа хьежабу цу районе. Масала, школай директоралла болх беш ба Базгиева Лейлаи Долакова Тамареи.

Дукха ба гӀалгӀай кхалнах хьехархой болаш, хӀаьта иштта кхыдола балхаш деш. Раймага заведующи я Татиева Басарат, райпромкомбинате баракъаш тегаш ба дукха кхалнах.

ЦӀи хеза кхалнах дукха ба Первомайски районе. ГӀалгӀай 55 кхалсаг райсовета депутат я, масала, сомий-огородий бригада бригадир Котиева Хадишат, Ленина цӀерахча колхоза звеньевая Костоева Хадишат, иштта кхыбараш а.

Дог гӀоздоаккх иштта бола кхалнах бӀаргабайча. Цхьабакъда, хӀанз а де дезаш дукха а балхаш да кхалнаьха шоай бокъонаш лелае эззача тайпара лелаергйола гӀулакх вӀаштӀехьдаккхара, юкъарча вахаре чӀоагӀа дакъа лацара.

Ф. ОЗДОЕВА,
Нохч-ГӀалгӀай исторе, метта, литература Ӏилма-тохкама института сотрудник.

Пенгазетий болхлой семинар

Вай езача парте XXII съезда сийленца накъа бахар духьа доккхий социалистически декхараш тӀаийцад Грозненерча химически завода болхлоша.

Уж декхараш кхоачашдара болхлой оарцагӀбоахаш а социалистически яхьа итогаш хадданза кепа етташ а хила деза заводера пенгазеташ а «Химик» яха дукха тираж йола газет а.

Укх деношка завода парткомо пенгазетий редакторий семинар йир «Химика» редакце болхлой а болаш. «ССКП XXII съезда сийна тӀаийца социалистически декхараш кхоачашдара болхлой оарцагӀбоахаш пенгазеташа де дезараш» яхача темах къамьал дир «Химик» яхача газета редактора нов. А. Пуховицке. ДукхагӀа терко е еза, йоахар нов. Пуховицке, дикагӀа йола балха опыташ йоаржаяра, производства кхоачамаш гучадахара.

П. АЛЕКСАНДРОВ.

Агронома хьехамаш

Ханнахьеи дикеи дӀае хьажкӀаш

1961-ча шера октябрь бетта хургйолча ССКП XXII съезда накъа йолхаш доккхий декхараш тӀаийцад вай республикерча колхозашеи совхозашеи — хӀара гектара тӀара ерригача республике 45 центнери, хӀаьта къаьст-къаьстача районашка кхы а дукхагӀеи хьажкӀаш яха.

Сийлахьеи доккхийи декхараш да юрта боахам кхы дӀахо а сихха дегӀабоалабара ССКП ЦК январски Пленумо вайна хьалхашка оттадьараш. Вай Нохч-ГӀалгӀай республикерча хьалашка диллача, кхы мел долча фийг болча ялател дикагӀа хьувкъаш а, дукхагӀа пайда боалаш а культура я хьажкӀаш. ХьажкӀаш дукхагӀа хилийтара дукха балхаш даьд вай республикерча колхозашеи совхозашеи.

ДикагӀа долча лаьтташ тӀеи керттерча даькъа зяба тӀеи дӀаювргья укх шера хьажкӀаш. Дукха хьажкӀаш дӀаювргья хиш дежача лаьтташ тӀа. ДӀадувча районашка дика хьувкъаргдолга гучадаьнна гибридни фу а дувш юргья хьажкӀаш. Цадувш дола фу хӀара фийг цхьан боарамеи дикеи хургболаш кийчду Гудермесски, Орджоникидзевски пункташкеи, Артемовски, Ермоловски элеваторашкеи ехкача колибровочни цехашка. ХьажкӀий фу иштта цу тайпара кийчдара балхаш ялат цӀендеш йолча машинашца колхозашеи совхозашеи шоаш а ду. Ерригa хьажкӀаш иштта кийчдаь фу а дувш дӀае еза. Дукха удобренеш ехкай хьажкӀаш дӀаювргйолча лаьтта.

БӀаьсти, хӀа аьнна кхашка арадовла йиш йолаш ха ма этте а оахам докъа ца далийтара цхьан-шин лерагӀа макха баккха беза зяба. ХьажкӀаш дӀаеле тӀехьа макха а боаккхаш цкъа-шозза культиваци е еза кхай тӀа.

Культиваци еча хана къаьстта дукха уйла тӀаяхийта езаш гӀулакх да оахам докъа ца долийтилгеи оасар цӀендаь дӀадоаккхилгеи. ХьажкӀаш дӀаелехьа еш йола хьалхара культиваци 10—14 сантиметр кӀоаргал долаши, тӀеххьаръяр — хьажкӀий фийгаш лаьттан кӀал гӀоргдолча боарамах 8—10 сантиметр кӀоаргал долаши е еза.

ДукхагӀа йолча хана хьажкӀаш дӀае лерхӀача оахам тӀа боал тувса культиватор токхаю, цхьабакъда, оасар дукха долча кхай тӀа (сух, Ӏажаркх, шарш, хьагӀ, иштта кхыдола оасараш) пайданегӀа да, боал тувса культиватор а ца токхаеш, хьоанагӀал доаллача культиваторца лаьтта доха а деш макха боаккхаш хилча.

Ширдаьнна кхо а минеральни удобренеш а ехка тоадаьча лаьтта дӀайийна хьажкӀаш дика хул. Нагахьа санна гурахьа зяьб оахача хана оахама кӀал удобренеш яхийта еце, бӀаьсти хьажкӀаш дӀаелехьа культиваци еча хана лаьттан кӀал яхийта еза удобренеш.

ХьажкӀаш дӀаелехьа хӀара гектара тӀа укх боарамах удобренеш йохкилга могаде йиш я: сульфатаммони — 1,5 центнер, хлористи калий — 0,7 центнер, ширдаьнна кхо — 8 тонн, суперфосфат — 2,5 центнер. ХьажкӀаш дӀаювча хана хӀара гектара тӀа 25—30 килограмм юллаш гранулированни суперфосфат йилла еза.

ХьажкӀий фу дика хилар уж хьувкъаргхилара тешам ба. Масса фийг тӀабаргболаши цхьан боарамегӀа хургболаши кийчде деза хьажкӀий фу. ЦӀаелехьа 10—15 ди хьалхагӀа, цхьаккха фийг толхабергбоацаш лора а еш, фуалъяха еза дӀаювш йола хьажкӀаш. ДӀаделехьа укх боарамагӀа молхаш тоха еза хьажкӀий фуна: цхьан тоннах гранозан яхача молхай цхьа килограмми 12 проценг дуст доалла гексахлоран яхача молхай 5 килограмми.

ДӀаювш йола хьажкӀаш фуалйоахаш, хоржаш, царна молхаш тохаш ду деррига балхаш агронома бӀарг а локкхаш, цун хьехамца де деза.

Лаьтта шийла долча хана дӀайийна хьажкӀаш хьатӀайоалаш дукха гов. Нагахьа санна хьажкӀаш дӀайийначул тӀехьагӀа йовхал отта гоалойя, царех цхьадола фийгаш талха а телхе, хьажкӀаш нийлха тӀайоал. Цудухьа хьажкӀаш дӀае еза фийг кхоачача моттигера лаьтта 10—12 градус дӀоахденнача хана. Лаьтта дӀоахдалалехьа дӀае ца мегаш санна, ха хьатӀакхаьчачул тӀехьагӀа цхьаккха ди тӀехьадалийта а йиш яц хьажкӀаш дӀаювлга. ДӀае йолаяьчул тӀехьагӀа 10 денал дукхагӀа гоа ца еш дӀайийна яха еза колхозашеи совхозашеи шоай хьажкӀаш.

Алхха квадратно-гнездовой хьисапе мара дӀае мегаргьяц хьажкӀаш. Цох торо хул хьажкӀашца хьегаш дола къа аттача даккха. Лаьтта кхоачамболлаш тӀаьда долча районашка хӀара гектара тӀа 40 эзар гӀад хургдолча боарамагӀа дӀае еза хьажкӀаш, хӀаьта лаьттанцара тӀоадал кӀезигагӀа йолча районашка — хӀара гектара тӀа 27—30 эзар гӀад. Хиш дехкаш долча лаьтташка хӀара гектара тӀа 50 эзар гӀад хила деза.

ДикагӀа йолча колхозийи совхозийи практико хьахьекхад, лаьттан тайпанга хьежжа, кӀоаргагӀеи тӀехагӀеи хьажкӀаш дӀае езилга: хьажкӀаш дӀаювш дола лаьтта лоабатах дале — 7—8 сантиметр кӀоарга, юккъера лаьтта дале — 8—10 сантиметр кӀоарга, лаьтта кӀаьда дале — 10—12 сантиметр кӀоарга.

ХьажкӀаш дӀайийначул тӀехьагӀа, дайга макхаш тӀехьа а дийза, лаьтта шаьрдеш хӀама токхаю кхай тӀа. Цхьаккха ди доа ца деш, дӀаде фу а, селкаш а, кхыйола юртбоахама инвентарь а кийчъе а, хьажкӀаш дӀаера балхаш ханнахьеи дикеи чакхдаха а деза республикерча колхозашеи совхозашеи.

И. МАЛЬСАГОВ,
юрта боахама министерства госинспекце керттера агроном.

ДIАЯХАЧА ЗАМАХ ЮХЕДИСА ВО ГIУЛАКХАШ ДIАДАХА

Сиржа-юртахоша а йоах: эшаш дац зераташ!

Вайна гуш да зераташ эшаш ца хилар

Общественни боахам тоабара, из хьал долаш хилара эшаш дола керттерадар да массане а хьинаре общественно-пайдане хургдолча оагIорахьа балха юкъе дакъа лацар.

Укх шера вай отделенена хьалхашка латт еррига говзал а низ а дIабала безаш дола, кхоачашданза дагрдоаца доккхий декхараш. Ялатийна лаьрхIа дIаювргйолча хьажкIий боарам шозза дукхагIа хургба. Иштта дукхагIа хургья шекар доаккха свекла а.

Уж балхаш толам боллаш чакхдахара, вай отделенерча балхашта новкъарле ергйолаш мел дар дIадаккханза даргдоацаш долга ха деза вайна.

ДIадахача шера вай отделене хьайбай йоакхо яраи ялат кхедараи юкъе хинна кхоачамбоацараш йолаш йолча торонех вай бизза пайда ца эцарах хиннад. Юрта бахача, болх бе могаргдолча дуккхача нахах кхоалагIа дакъа мара балха арабовлацар. Хатта тарлу, вожаш фу деш бар-хьогI, аьнна. Шоай доалахь йоккхий бешамаш а боарамал совгIа доахан а долаш, общественни балха тIа дакъа а ца лоацаш дуккха нах вай юрта хилар вайна ховш да. КIезига бац болх а ца беш зикарашкеи зераташкеи гIолла баьнна лелараш а.

Аз ях, дIахьалха дахара вайна новкъарле ю керттерадар зерате ахар а долаш дола гIулакхаш дIададаханза дарг ца хилар.

Отделенерча ялаташта хий дилла а оасар де а дезача метта, вай юртара цхьабола нах, 1960 шера бахархошкара а кхычаргара а ахчаш а гулдеш «зерата моттига» хий тIа ца кхачийтара йола сунт еш бар. ХIанз а тIехьа кхетанза болча, цхьаболча наха цига чIоагIа балхаш дир.

Фу тIакхийттад цига из болх баьча наьха вахара?

Алхха шоашта зе а деш къахьегар мара кхы цхьаккха а хIама хиннадац царна цунах. Цхьабакъда, из гIулакх юкъедаьккхача наха-м цунах пайда баьб, хозахета наха къахьийга дале а. Укхаза вай дувцар хозаш ва, чемодан бе а елла «сунт тоха» гулду яхаш нахагара гулдаьча ахчах ший коа боагIа тIю-никъ биллийта вола Виситаев Эласи. Аз иштта аьлча, цо ала тарлу со во саг ва, аьнна, цхьабакъда, из тайпа харц хIама а даь сай вахар ца тоаде, хьаьнал къа а хьийга айса даьккхачогI кхоачам бе раьза ва со.

Цу харцахьарча гIулакхех ца кхеташ бола нах хIанз а ба вайна юкъе. Масала, царна мотт зерате вигача саг цамогарах верзаргва. Из бакъ ца хилар хьахьокхаш дола масалаш а дукха да.

Масса тайпара гуш да, зераташ ца эшаши дIакъовланза даргдоацаши хилар.

Умалт «шайха» зерат саг тIа а гIоргвоацаш дIадаккха деза.

З. МУНАЕВ,
«Джалка» совхоза 3-ча отделене управляющи.

Умалт „шайха" зерат дIакъовлареи цига ухилга соцадареи хьакъехьа бола вай районерча Сиржа-Юрта бахархой 1961 шера 6-ча марте хиннача юкъарча собране

СОЦАМ

Бахархоша совхоза производстве дакъа лацарах йолча «Джалка» совхоза директора нов. Арсанукаева докладага ла а дийгIа, из ювца а оттаяь, юкъарча собране белгалдоаккх, 1960-ча шера юртарча бахархоша совхоза производстве кхоачамболлаш дакъа лаьца ца хилар.

Керттера бахьан из долаш, ялат ший ханнахьа чудерзадаьдац, доаханна гIулакх во даьд, хIара гектара тIара 27,5 центнер мара хьажкIаш яьхаяц, хIара беттача Iаттагара 1260 килограмм мара шура яьккхаяц.

ССКП ЦК январски Пленума соцамашца дийзза отделенерча къахьегамхошта хьалхашка декхараш латт фуалъяьха хьажкIаш, свекла, хьайбашкара йоала продукташ укх шера дуккха а дукхагIа яха. Иштта дукхагIа хила беза къахьегамхой а. Цу бехктокхамерча декхараша беррига а болхлой декхарийла бу, совхоза производстве хьинаре дакъа лаца, мекъачарцеи тунеядцашцеи къиза къовсам лоаттабе, совхоза болхлошта балха тIа нийслуш йола новкъарленаш дIаяха. Совхоза производствана новкъарле ерех цаI да Сиржа-Юртарча Умалта «шайха» зерате а ухаш цига дына гIулакхаш леладар. Цкъаза зерате боагIарий боарам дийнахьа 1000 сагага кхоачар. Зераташка ухараша балха юкъе шоаш дакъа ца лацарал совгIа кхычар дисциплина а телхаю.

Цул совгIа, тоабаларга дог доахаш цамогаш бола нах зераташка ахаро советски лорашта балха тIа новкъарленаш ю, хIаьта лазар дIадоаржадара кхерам а тувс.

Лакхе белгалдаьхарашка хьажа а хьежа Сиржа-Юрта бахаш болча наьха юкъарча собране соцам бу:

1. Юртсовета лаьтта тIа бахаш бола берриге а нах совхоза производства балха юкъеозара дола дерриге гIулакхаш юрта Совета хьалхашка оттаде, мекъачарцеи общественно-пайданерча балха юкъе дакъа лоацаш боацарашцеи хоадамболлаш къовсам лоаттабе.

2. Юкъарча собране дизза къоабал ду вай республикерча лаьттан тIара «зерата моттигаш» дIакъовлара хьакъехьа дола Ведана районерча Гуна а Дишни-Ведана а юрташкарчар дIадоладаьр.

3. Сиржа-Юртара Умалт «шайха» зерат дIакъовлари цига нах ухаргбоацаш из соцадари юрта Совета тIадилла.

4. Сиржа-Юртарча бахархой юкъара собрани кхайк Нохч-ГIалгIай АССР-а берригача бахархошка «зерата моттигаш» дIакъовлара а цига ухилга соцадара а хьакъехьа юкъедаьккха ер гIулакх хьаллаца, зераташка ахаро вай халкъ коммунизмагахьа дIа хьалхадахара новкъарленаш еш хиларах тарра.

5. Яр соцам къоабал бар а вай республикерча райисполкомашкеи Дагестански АССР-а Лакхехьарча Советагеи укхан хьакъехьа хоам бар Шаьларча райисполкома тIадилла.

Соцам тIаийцаб собране дакъа лоацаш хиннараша массане а цхьабарт болаш.

Вахара духьала дараш дIадаха деза

Вай юртарча дуккхача бахархоша 1960 шера баьча совхоза балха юкъе дакъа лаьцадац дынах юхедисача гIулакхаша новкъарле яр бахьан долаш. Де доаггIача бесса гIулакх даьдац хьажкIаши кхыйола культураши кхеяра. Цунга хьежжа кIезига да 1960 шера хIара гектара тIара даьккха ялат а. Лаьттан болх ба из ала йиш йоацаш, дIайийнар дика хьахулаш лаьтта да вай дар.

Совхоза балха а ца ухаш Умалт «шайха» зерата тIа хий ца ахийта сунташ етташ бар вай юртара цхьабараш. Цига эггара хьинар долашагIа хиннараш совхоза кхашка оасар деча а е хьажкIаш чуэцача а юкъе дакъа лоацаш хилацар. Уж тайпа, наха хьаштдоаца, боахам тоабара новкъарле ю къьнара гIулакхаш юкъера дIа ца доахе мегаргдац. Умалт «шайха» зерат дIакъовла деза, цига ахар воаш соца а деш.

Вайна ховш долчча бесса Сиржа-Юрта мурдий ши тоаба я. Цу тоабашцара нах «хьо цхьан вирдах ва, со кхыча вирдах ва», яхаш шоайла гоама болаши вIаши юкъе безам боацаши бах. Хьанна эш цу вирдий «вежарий» тоабаша леладу уж баьде, хьаштдоаца гIулакхаш. Цар новкъарленаш ю вай вахара чухь. Кхетаде дезаш да зераташка ахари мурд ва яхаш хьалкхувсавалари вай обществанна чIоагIа новкъарле еш дола гIулакх хилар.

Аз шуга массанега а дIаях, зерат дIакъовлари цига ухилга соцадари айса чIоагIа къоабалдеш хилар.

А. ЗУРУШЕВ,
Сиржа-Юрта вахаш вола пенсионер.

Болх боллаше а из ца бер бакъ лец

Дуккха ха йолаш се воккха саг воллаше а укх собране сона ала лов, совхоза балха юкъе наха дакъа лацарахи зерат дIакъовларах дола гIулакх сайна мишта хети.

Цхьабараша укхаза белгалдаьккхача тайпара, болх а ца беш зераташка ухаш, е цига ухараш тIаийбеш багIаш цхьа бола нах ба вай юрта. Цар цхьаккха пайда бахьац обществанна а е шоай цIагIарча дезалашта а.

Болх балла се волча хана денз из беш хьавоагIа со. Хьабе болх боллаше а из ца беш вар бакъ лец.

Вай юрта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара новкъарле еш хиларах зерат дIакъовлар а цига ухилга соцадар а чIоагIа дика хет сона.

Цул совгIа, со кхайк болх бе моггаргдолаш болча вай юртахошка общественно-пайданерча балха тIа хьинаре дакъа лаца а вай вахара юкъе новкъарле еш дараш ца леладе а уж тIа а хьехаш.

А. ГАНУКАЕВ,
Сиржа-Юрта вахаш вола болхло.

Хъаънала болх бе беза

шоана гуьчча бесса воккха саг ва со. Айса яьккхача хана болх барца рузкъа лохаш хьавенав со, хьаьнала къахегаро мара вахар тоадац.

Цхьа барт болаш къа а хьегаш, шоай вахара гIулакхаш тоаде къахьегамхошта духьаленаш еш долча Iадатех цаI да зераташка ахар, яхаш дувц укхаза. Из нийса да а да.

Ховш мадарра, ялат кхедара, хьайбаш дебадара вай отделене доккхий кхоачамбоацараш хиннад дIаихача шерашка. Цун бахьан, массане а цхьатарра хьаьнала къа ца хьегар да. Из эхь долаши укх замах хила йиш йоацаши гIулакх а да.

Зерат воашта эшаш ца хиларах тарра дIа а къайла общественни балха тIа чIоагIа дакъа лаца деза вай.

Се воккха вале а кхычарел тIехьа ца вусаш аз а лелаергья цхьа гектар долча лаьтта шекар доаккха свекла.

Вай Цаьхенна, са зIамига совгIат хилда цоах.

ЭЛЬДАРОВ Абуезид,
3-ча отделене болхло.

Къахьега ца ловраш къаьнарча гIулакхех пайда эца гIерт

Советски халкъа вахара хьал-торо дIахо тоаялийтар духьа коммунистически парте хьалхашка уттадеш дола сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдара, вай къахьегамхошта новкъарленаш еш дола бахьанаш да укхаза дувцараш. Ховш долча тайпара, уж капитализмах юхедиса, къахьега дог ца доагIаш, наха даьр даа ловш болчар царех шоай хьашташ кхоачашдара болча пайданна леладеш дола къаьнарчарех юхедиса Iадаташ да. Цу балхо вай вахара йоккхий новкъарленаш ю.

Цунна долча тешала дуккханешцара ер масала доаладергда аз: совхоза кхашка эггара чIоагIагIа болх сихбеннача хана, уж Iадаташ айдаь хьувзача нахах дуккха адамаш дар вай юртарча Умалт «шайха» зерата хий тIа ца кхачийта сунт тохаш. ПIаьххача хана къахьийгар цар цига. ХIаьта цу «гIулакха» гулдаьча ахчах из дIадоладаьчар шоай гIулакхаш дир. Из харц да ала йиш яц цхьанне а.

Цхьабакъда, из сунт тохача метте къахьийгача наха, цига шоаш баь болх массане а юкъарча общественни боахаме баьбаларе вай отделене чуийцача ялатий боарам хIанзчул дуккха дукхагIа лакхбенна хургбар.

Цу тайппара, къахьегама дисциплина телхаяр тIехь, нах дIахо а Iехабе гIертараштa гIо деш дола керттерадар хиларах тарра, дIакъовла деза Умалта зерат. Цунна аз массава а тIахьех шо.

МУСАЕВ Шемиль,
Сиржа-Юртара вахархо.

ЗЕРАТАШ—ЛАЗАРАШ ДОАРЖАДУ ХЬАСТ

Укх собране къамаьл даьраша керттера уйла тIайохийт зерате ахарах доалача зуламашта.

Цига ахар мичара хьадаьнна, миштал аз дувца ца дезаш шоашта ховш ма дий шо.

Оаш дийдачул совгIа дувца са кхы хIама деце а, цхьабакъда, ала лов сона бахархошта юкъе лазараш дIа-юха доаржадара зерат яхар керттера хьаст болга.

Цу моттигашка ухаш болчарна юкъе дукха нийслу дIа-юха доала лазараш долаш бараш а. Уж тайпа лазараш долаш хьаухача наха шоашкара лазар дIадоалийт бийса яккха шоаш сайцача фусам-даьшка.

Уж гIулакхаш дукха хиннад Ведана районе а.

Ширдаьнна Iадаташ дезаш болча цхьаболча наха шоашта юкъе цамогаш хинна саг ший ханнахьа лорашка а ца вугаш, зерате а виге, цигара лаьтта чу а тувсаш шийлача хица лувчаву, тIаккха цун лазар кхы а вочa догл. Из бахьан долаш цамогаш бола нах бовш моттигаш дукха хул е лазар кIоаргдаларца лорий дукха къахьега дезаш хул унахо верзавара.

Уж «зерата моттигаш» лоаттаяро наьха кхетам чура Iовдала гIулакхаш дIадалийтац.

Аз чIоагIа бакъахьа лоархI укхазара зерат дIакъовларах лаьца оаш доладаьр.

В. ПОПОВА,
Сиржа-Юртарча медпункта фельдшер.

Зерат дIакъовла деза

Нийса йоах укхаза къамаьлаш даьраша зерат дIакъовла деза. Со цунна чIоагIа раьза ва.

Дукха ца лийцача а ховш да вай къахьегамхошта, шоай вахар ираз долаш хьадара новкъарле еш, хIанз а цхьаболча наьха кхетам чура дIадаланза — зерате ахар хилар.

Укх шера юрта боахам дегIабоалабара Iалаьмате доккхий декхараш латт вай отделенерча къахьегамхошта хьалхашка. Толам боллаш уж кхоачашдарга хьежжа тоалургда вай вахар а.

Iадаташ дIа а кхайса хьаьнала, барт болаш къахьегаргда вай!

ШАХГИРЕЕВ Мохьмад,
Сиржа-Юртара вахархо.

Ираз — къахьегарца, хьаькъал — дешарца

Вай партеи правительстваи цахадцаш йоакхо ю къахьегамхой вахара хьал тоадара, кхувш йоагIа къона тIехье хьинар долаши хьаькъалеи хилийтара.

Цунна къаьгга тешал ду революци хилале нохчийи гIалгIайи къамах дола, кIезига бераш дешаш хиннача пхе школе хьехаш 8 хьехархо мара хинна ца хиларои, хIаьта хIанз эшшача боараме берашта деша школаш йолаш хилароi. Цар чу дешаш да къахьегамхой бераш. Шоай гIулакх дика ховш болча хьехархоех йизза я школаш. Вай цхьан юрта массехк хьехархо ва укхаза ваь а кхийна а.

Укх собране къамаьлащ даьча новкъосташа дийцар къаьнарча Iадатах юхедисарех цаI долча зераташка ахаро общественни боахам дегIабоалабара еш йолча йоккхийча новкъарленех лаьца. Из бакъ хиларал совгIа иштта новкъарленаш ю цу Iадаташа школе деша дагIача бераша дика дешара гIулакха а.

Къаьнара Iадаташ хьал а лувцаш, шоай берашта, къаьстта йиIагашта, дешара духьаленаш еш, цхьаккха бахьан а доацаш уж дешарах юкъагIбоахаш йола моттигаш нийслу. Нагахь санна бер цамогаш хилча, ший ханнахьа лорага а дига цунна дарба дайта дезача «хиннад», «яьхад», «хургда» яхаш долча харц хабарех тешарца байнарашка из тоадайта зераташка кхувл. Цу гIулакхо бераш, боккхагIбараш ший ханнахьа дарба дайтача берзаргболлаше а, лакхе дийцача тайпара, беннарашкара гIо дехарца унахой цаьех тийша битар бахьан долаш леш моттигаш а хул.

Шийна юхерча кашмашка дIабехка боахкараш санна саг ва вай кашмашка дIаьелла вола Умалт, цунах шоашта пайда баккхара цун каш тIа цхьан наха хьалдаь цIа хилар мара кхы хIама а доацаш.

Цкъа цхьан замалахь «шайх» ваь, Умалт везваьв, цунах шоашта пайда боалаш хиннача наха. ХIама ца ховраш, тоIабаь баьдеча баьхкараш цунах тийшаб. ХIанз а из бакъда мотташ, цо дика хIама дарга, цамогаш волчоа цунах дарбахиларга дог доахаш цун каш тIа ух нах.

Иштта аьлча цхьабараштa хета тарлу венначун каша тIа ма гIо, кашамаш ма леладе, уж ма лархIа яхилга да. Цанне а дац.

Советски Iаьдало терко а ю гIо а ду кашамаш Iалащдараи уж доха ца дайташ лорадараи. Цхьаккха а духьала вац веннача, ший гаргалча сага каш тIа моллагIа вахарах.

Новкъа да, эггара болх сихбеннача хана а тIехь, балхара юкъагI а бувлаш новкъостал хиларга дог доахаш Iехабаларца цига нах ахар, цу нахагара кхычарна лазараш хьадувлар, цу гIулакхаша наха ханал хьалха балар дахьаш хилар, юххера а къахьега ловш боацачар шоай хьашташ кхоачашдар духьа цунах пайда эцаш хилар.

Цунах аз нийса лоархI из зерат дIакъовлара хьакъехьа укхаза даь къамаьлаш.

Дита деза уж баьде гIулакхаш.

Ираз — хьаьнала къахьегарца, хьаькъал — дешарца.

Уж шаккха а вай вахара юкъедоаладе советски Iаьдало воашта еннача дикача торонех бизза пайда эца беза вай.

ЭЛЬДАРОВ Зужъарни,
Сиржа-Юртарча ворхI шера школа директор.

СовнагIа дола хIамаш

Сиржа-Юртарча эггара боккхагIчарех цаI ва со. Къахьега ловш хиларца, хьажкIаш лелаеча звенона доал а деш болх бу аз. Массаза а балхаца безам болаш волча сона чIоагIа хозахет из гIулакх массане а хьаллоацаш. Къахьегамхой доккха сий деш, дика зама я яр.

Дунен тIа айса яьккхача хана, сайна мел дайначун аз уйла йича, эшаш а доацаш, къахьега ца а ловш наьха фуэкъанга сатувсаш болча цхьаболча вайнаха шоашта болча пайданна леладеш дола совнагIа хIамаш дукха холу сона.

Цу тайппара долча тIехьадисарех цаI да зерате ахар, венначунгара дийначо шийна дика болх бар дехар.

Вай юрта долча Умалт «шайха» каш тIа ухаш а леладу уж тайпа хIамаш. Вай юртара нах-м цу кашмашка дIабехкача шоай байнарий кашмех бIарг тоха ца ухе кхы гIулакх долаш ахац цига. Цхьабакъда, цига ухараш арахьара тIауха нах ба, цIагIа шоаш дергдолча балхаш тIара а бувлаш. Цу гIулакхо вайна юкъера дисциплина мелъю, вай юртбоахама хьалхашка латта декхараш кхоачашдара йоккхий новкъарленаш а еш.

Вай вахара цхьаккха пайда цо луш ца хилча, сенна эш вайна цига нах ахар?

Оаш леладер эшаш дац, зерат дIакъайлад, совца деза шо, аьнна царга дIаала со кийча ва!

КАГИРОВ Iалви,
хьажкIаш лелаеча звено звеньевой.

ВАЙ ВАХАРО ШЕ ЛЕХ ИЗ

Новкъоста Арсанукаева ший докладa тIа аьннача бесса, цIена бакъда, вай юртарча къахьега могаргдолаш болча наха массане а хьаьнала балхаш даьдаларе, дIадахача шера вай отделенера юрта боахама балхаш толам боллаш чакхдаьнна хург хилар. Цунах йоккха сийле хургьяр вайна.

Ца аьлча далац балха тIа массанел тIехьадусаш вай хилар.

Гой шоана, мел чIоагIа хестабеш бувц вай районера юртбоахама хьалхле лелаераш: Зармаев Абдулсаид, Музыкаева Малика, Джамалаев Тата, иштта кхыбараш. Уж вай районера хилар а сийлахь хет сона. ХIаьта цар дар санна деций вай лаьтта, вай чул фу дикагIа я цар торонаш? Башхало яц цу тIехь. Керттерадар балхаш тайп-тайпара дар да.

Нийса аьлар нов. Зурушева ший къамаьла юкъе — мурдаш наьха барт бохаберзаш, къахьегама дисциплина телхаераш ба, аьнна. Уж дац хIанз вайна эшараш, цхьа барт а болаш массанеша къахьегар да. Къахьегамхой хьинар эйдара новкъа гIерташ долча къаьнарча Iадатех цаI да вай юртара зерат а. Дукха ха я из дIакъовла ха тIаккхаьча. Вай вахаро ше дIадех из.

Д. САЙДУЛЛАЕВ,
Сиржа-Юртара вахархо.

ДИКАГIЧА ПОСЕЛКОВИ СОВЕТЕ

Дукха нах бIарггаго йиш я Грозненски районерча Зерносовхозски поселкови Совете. Укхаза хул депутаташ, совхоза болхлой, хьехархой, цIен-ноаной. Цу хIаране ши-ший гIулакх хул. Цхьабараша совхоза боахам дегIабара гIулакх денад, шоллагIа бараш бахача наха пайдана дола гIулакхаш дувца а къоастаде а баьхкаб.

Совхоза боахам дегIабоалабар шоай керттера декхар хилар кхета а деш, берригача депутаташа дакъа лоац юрта боахама балхашка. Ахнел совгIа депутаташ ба массахана юрта боахаме балхаш деш.

Поселкови Совета сессешка а заседанешка а хадданза дувц совхоза боахам дегIабарах, культурно-просветительни учреждений болх тоабарах, наьха вахара хьалаш тоадарах дола дешаш.

1960 шера совхоза хьайбаш леладераша дикка лакхе лаьрхIадар юрта боахама продукташ яхар. Из декхар кхоачашдара доккха новкъостал дир поселкови Совета исполкомо а цун масса хана болх беш йолча юрта боахама комиссе членаша а. Цу комиссе председатель Шарунов, комиссе членаш Мамриков, Шопин, Токмачев, Симонян совхоза фермашкеи бригадашкеи дIа а ухаш, балхашка хьежар, пайданера производства резерваш гучайоахар, юрта боахама продукташ дукхагIа йоахаргйола наькъаш белгалдоахар, болхлошца шоашца дага а бувлаш.

Къаьстта дукхагIа йоакхо йир комиссе хьайбаи коа тIарча оалхазарийи фермашка механизаци яра гIулакха. ХIанз еррига фермаш механизаци яь я. Механизаци яро торо хилийтар балха овсарле дикка лакхъе, къахьегам аттагIа бе. 1959 шера 10—15 етт лелабаьча доаркаша 1960 шера хIаране 25-нега кхаччалца етт лелабора.

Доахана ферма болх тоабара дика къахьийгар депутата — доярка Дадаева Элисата. Массанел а дукхагIа шура яьккхар цо соахка.

Хьакхарч дукхагIа ебаяьй депутата Токмачева доал деча фермо. Цо социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай. Доакъар кийчдар а из хьакхарчашта дIадехкар а механизащца ду укхаза.

Свинарка Пасько Екатеринас 1960 шера хIара хьакхана тIехьара 19 хурск хьалкхеяьй, 16 мара кхее лаьрхIа ца хиннача. 1961 шера 760 хурск хьалкхее лаьрхIад цо.

Совхоза цIи хезача доярка депутата Наумовас 1500 хурск кхе а яь пачхахьалкхенна дIаяла аьнна лаьрхIадар соахка. Дуккха тIехкхоачашдир цо ше тIаийца декхараш. 1841 хьакха хьалкхе а яь, пачхахьалкхенна 2000 центнер дарегIа дулх дIаделар нов. Наумовас.

Езача коммунистически парте баьча тIахьехамах депутат Шарунов административни балха тIара производстве вахав. Ший новкъостаца Кирилловичаца цхьана хьал а кхеяь хIаране доал 90—100 килограмм йола 4000 хьакха пачхахьалкхенна дIаяла лаьрхIад нов. Шарунова.

Поселкови Совето хадданза йоакхо ю дIадийна совхоза ялаташ лорадара. Цо кхетамца дIахьу нахага шоай доалахьара, боарамал совгIа дола доахан пачхахьалкхенга дIадохкийтар; совхоза ялаташ шоай доаханга доадайтараш бехктокхаме озар, совхоза ялат лечкъадерашца къовсам лоаттабар.

Совхоза коллективо, поселкови Совето новкъостал а деш, дика балхаш дар бахьан долаш 1960 шера пачхахьалкхенна 3.189.000 сома пайда бир.

Зерносовхозски поселкови Совета территоре тIа я юкъера школа, больница, механизаце училище, иштта кхыйола организацеш. Дуккха депутаташ ба укхаза балхаш деш. Царга гIолла а кхыболча депутаташка гIолла а хадданза йоакхо ю поселкови Совето цар балха. Къаьстта дукхагIа дувц школа, больница, тикай, клуба балхаш тоадара дешаш.

№ 6 йола школа-интернат кердача дешара шерага дика кийчъеннаяц, аьнна жалоба ера поселкови Совете. Из жалоба чехка тахка а техка, нов. Картоева председатель йола, дилла а болх бу, дешара комиссе оарцагIъяларах дIадаьхар школа балхацара кхоачамбоацараш: дерриге деша ха йола бераш школе чу ца озар, школа доагамца Iалаш ца яр, иштта кхыдараш.

Дика вIаштIехьдоаккх поселкови Совето шоай сов йола юрта боахама продукташ бахача нахага пачхахьалкхенга йохкийтар. Юрта боахама комиссе даьча новкъосталах доакъарца Iалашбир шоай доалахьа доахан дола совхоза болхлой. Депутаташа лерттIа цар йоакхо яр бахьан долаш бахача наха пачхахьалкхенга декхар 25 эзар фуъ, 3400 килограмм дулх, 5900 килограмм тха.

Поселке баха нах, тикашка баьца даараши шуреи яц яхаш, каст-каста ледкъаш хулар. Нов. Рослякова доал деш йолча торговле комиссе, ший кара а ийца, лерттIа доал дир цу гIулакха. Рабкопа председатель, поселкови Совете хьа а вииха, торговле болх тоабе декхарийла вир. ХIанз тикашка дохкаш шортта тайп-тайпара кхачан а промышленни а товараш да.

Кхоачашде аьнна 47 гIулакх тIадилладар харжархоша депутаташта. Поселке хьалъяьй тикаш, школаш, клуб, водопровод, тIаьш, электрификации радиофикации яьй фермашкеи бахача наьха цIеношкеи.

Дуккха хIамаш дувца йиш яр поселкови Совета балхах лаьца. Цун эггара дикагIадар да, наьха оазага ладувгIаш из хилар, хадданза совхоза боахам а наьха вахар а тоаде гIерташ из хилар.

ССКП XXII съезда сийленца накъа яхар духьа доккхий социалистически декхараш тIаийцад Грозненски совхоза коллективо. Цар 1961 шера хIара гектара тIара 16,6 центнер кIаи 40 центнер хьажкIаши яха лаьрхIад, хIара бIаь гектара тIара лоархIам болаш 48 центнер дулхи, 163 центнер шуреи, 258 килограмм тхаи дакхха лаьрхIад. Пачхахьалкхенга дохка лаьрхIад совхоза коллективо 1200 тонн дулхи, 4100 тонн шуреи, 825 центнер тхаи.

Уж сийлахь декхараш кхоачашдеча дика дакъа лоацаргда поселкови Совето.

В. СЕМЕНОВ,
А. ФЕДОТОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета инструктораш.

Доазол дехьара

Конго Республика правительства яь заявлени

КАИР, 15 март. (ТАСС). МЕН-а агентства кепа теха Стенливера хоам арабаьккхаб, конголезски халкъ дехкараша массехк марионеточни паччахьалкхе а яь Конго екъа аьнна Тананариве хиннача совещане решени ярца дийзза законах йолча Конго Республика правительствана керте латтача Антуан Гизенга Хаммаршельдага телеграмма яхьийта хилара хьакъехьа.

Законах йолча правительствана хетачох Конгора хьал меттаоттаргда, нагахьа санна ер ши гIулакх кхоачашдойя: 1) Конго Республика ерригача территоре ший Iаьдал чакхдаккха деза законах йолча правительства. 2) Де торо мелъяр де деза конголезски халкъа вахар нийсдергдолаш йола Конго парламент юха вIашагIтохара.

А. А. Громыкос Болэндага дахьийта письмо

НЬЮ-ЙОРК, 16 март. (ТАСС). ООН-а Генеральни Ассамблея XV-гIча сессерча советски делегацена керте латтача СССР Кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкос 15 марта письмо дахьийтад Генеральни Ассамблея XV-гIча сессе председателага Болэндага.

«Генеральни Ассамблея XV-гIча сессе дувца оттадаьр, йоах письмо тIа. Конго Республикерча хьалах дола дош да. Цхьабакъда, из дош Ассамблея ца дувца дукха ха я.

ХIаьта цу пачхаьалкхенна духьала йолаяь агресси бахьан долаш Конго Республикера хьал ди тIехьа вогIа хулаш латт. Конгорча хьала хьакъехьа Кхерамзлен Совето тIайийца резолюцеш телхаю, кхоачашъяц. ТIеххьарча хана Конго Республика екъа гIерташ ба, хIаьта из бахьан долаш кхы а дукхагIа кхерам тIатос из мохк ший лоIамегIа а бIарчча а хилара.

Уж лакхехьа белгалдаьха гIулакхаш бахьан долаш кхы тIехьа ца тетташ Генеральни Ассамблея пленарни заседанешка юха дувца оттаде дезаш лоархI СССР делегаце Конго Республикерча хьалах дола дош. Г-н председатель, ер кIира чакхдалалехьа цу гулакха Iа Генеральни Ассамблея пленарни заседани гулъярга хьежаш я советски делегаци».

Расисташ цхьаь бисар

ЛОНДОН, 16 март. (ТАСС). Май бетта шийха республика хинначул тIехьагIа къамий содружества членалла юха а дIаэца со, аьнна, ше енна заявлени юхаэца йийзай Южноафрикански Союза. Апартеида политика йиттане а йита ца лоэш болча южноафрикански расистий кхы де хIама хиланзар—къамий содружества мехкий премьер-министрий Лондонерча конференцера берригa доакъашхой хоадамболлаш духьал хилар цу политикана. Расови сегрегаце сий доацача политикана къаьстта чIоагIа духьал баьлар Африкан Азеи мехкашкара — Ганера, Нигерера, Индера, Малайера, Цейлонера викалаш.

Кхерамзлен Совета заседани

НЬЮ-ЙОРК, 16 март. (ТАСС). ООН-а Кхерамзлен Совето селхан дIахо дийцар Либере еннача предложенех дувца юкъедихьа Ангола яхача португальски колонерча хьалах дола дош.

Цейлона делегата Кхерамзлен Советагара дийхар колониальни халкъашта кортамукъале ялара хьакъехьа Генеральни Ассамблея XV-гIча сессе яь решенеш Ангола яхача мехка кхоачашъелга Португалена тIадожадеш а цу португальски колонерча хьалах дола дош Iомадара подкомитет вIашагIйоллилга дувцаш а йола Либере, Цейлона, ОАР-а оттаьча резолюце проект тIаэцилга.

Лоацца ше къамаьл деш Англе делегата цIаькха а аьлар, Анголерча хьалах дола дош дувца бокъо яц Кхерамзлен Совета. «Цейлона, Либере, ОАР-а резолюце проект хьаллоацаш голосовани е йиш яц» са делегаце, аьлар цо.

Цул тIехьагIа къамаьл де дош нийцача Эквадора викало юха а аьлар, португальски колоне хьакъехьа цхьаькха тайпа решени е Кхерамзлен Совета бокъо яц аьнна хеташ «шек» я ший правительство, аьнна.

Чиле делегата а цу тайппара аьлар, машараи кхерамзленнеи кхерам тIатоссаш дола хьал Анголе оттад аьнна хьахьокха хIама дац Совета.

Цул тIехьагIа дош эц США делегата Э. Стивенсона. Кхерамзленнеи машараи кхерам тIатоссаш дола хьал дац Анголе, аьлар цо. Цхьабакъда, аьлар Стивенсона, из тайпа кхерам «цига тIехьагIа хила мег». Португали «США доттагIа я» а аьнна, Стивенсона тIахьийхар из ший доалахьа долча африкански мехкашка мел баха нах социальни прогресса новкъа боахаргбола «гIулакхаш цо дIахо чакхдахара».

Цул тIехьагIа къамаьл дир Советски Союза делегата В. А. Зорина. Советски делегата аьлар португальски колонизатораш Ангола халкъий къаман-кортамукъален болам тIема низаца тоIабе гIерташ хиларо цIенхаштта кхерам тIатос дерригача дунен тIарча машараи кхерамзленнеи. Цунца дийзза В. А. Зорина белгалдаьккхар, Анголерча хьалах лаьца Стивенсона даьча къамаьла советски делегаци раьза ца хилар. Цу тайппара цо хьахьеккхар, португальски колонизатораша Африке леладу гIулакхаш харцахьа долга американски делегата бакъде ца тигар шийна новкъа хилар.

Цукха бакъдараш дийцар советски делегата, Анголе бахача наха колонизатораша къиза эксплуатаци еш хилара а цу мехкарча къаманкортамукъален болама духьала лира къовсам лоаттабеш хилара а тешал деш дола.

Шоай лоIамегIа йолча дуккхача африканскийи азиатскийи пачхаьалкхенаша а санна, Советски Союза дерригача дуненна хозаш дIаьхад, хIанз а йоах, тоIадаь доалхача халкъаша шоай кортамукъале, лоIам бахьан долаш лоаттабеча къовсама ше тIехьа хилар а бизза из хьаллаца ше кийча хилар а. Оаха дIаях нийсхо бахьан долаш Ангола халкъо португальски колонизатораштa духьала лоаттабу къовсам оахош бизза хьаллоацаш хилар, оаха харцахьа лоархI моллагIа тайпа колониализм, цунца цхьана португальски яр а тIехьа.

Либереи Турцеи викалаша лоацца къамаьлаш даьчул тIехьагIа, председателал деш волчо голосовани е оттаю Ангола хьакъехьа кхаь мехко енна резолюци. Цу резолюце проектана тIехьа голосовани йир Цейлона, Либере, ОАР-а, Советски Союза делегацеша а ВIашагIкхийттача Штаташа а.

Англе, Франце, Эквадора, Турце, Чиле викалаш а чанкайшист а голосовани ца еш Iерах резолюце проект тIа ца эцаш йисар.

Лаосера тIемаш

ХАНОЙ, 16 март. (ТАСС). Сенинг-Куанг яхача провинцена къулбехьенгахьа кхаь дийнахьа, март бетта 13-ча денгара денз 15-ча денга кхаччалца лаьттача тIемах мятеж яьрех вийна а човнаш хинна а 140 саг къаьстав. «Лаоса оаз» яхача радиос беча хоамах, Тха-Тхома оагIонгахьа тIехьашка вувлача моастагIчоа тIакхувш ба союзни бIу.

Вьентьяна къилбаседехьеи Ванг-Виента къулбехьеи № 13 йолча новкъа тIолла дIаухача, боккъалдар аьлча мятеж яьрий коммуникаце лоархIамерча линена тIахьожам лоаттабеча моастагIий колоннех хаддаза леташ я патриотий отрядаш. Шоашта тIема кхоачамаш а кхача а феца гIолла самолеташца кхахьа безаш ба мятеж яьраш.

Луан-Прабана къилбаседа-малхбузехьа На-Хок яха пункт мукъаьккхай союзни эскаро. Цигарча гарнизонах дукхагIбараш плен бахаб.

Сала-Хукуна къилбаседехьа, Сала Фу Кенга яхачара мятеж яьраш ара а кхайса, моастагIчоа тIакхувш ца союзни эскар.

Изабелла Блюм Компарте кандидат я

ПАРИЖ, 16 март. (ТАСС). Брюсселера деча хоамех, машар бахьан долаш къовсам лоаттаберий дерригдунен а бельгийски а болама цIи хеза деятельница Изабелла Блюм Коммунистически парте списках депутат харжа кандидаталла оттаяьй. ШIаяхача хана 30 шера Изабелла Блюм Социалистически парте член хиннай. Коммунисташца цхьана хоржамий кампане дакъа лаца ше лархIара бахьанаш дийцар Блюма. Коммунистически парте программа хьал а лаьца, бельгийски къахьегамхоша реакцена духьала лоаттабеча къовсама новкъостал де дага я из.

Социалистически парте программа цхьайола пункташ Коммунистически парте программа яраш санна я. Цхьабакъда, Блюма белгалдоаккх, Социалистически парте аьттехьарча лидераша реакцеца цхьана тийшача балха политика лелаю, яхаш.

Кустанайски область. Дукха ха яц Аркалык яхача поселке гIолла инкалий караванаш уха никъ хинна. ХIанз хан-ханнахьа пассажирски самолеташ Iохувш цига. Бокситови рудникий, целинни совхозий болхлошта, отгонни даьгIенашка хьайбаш леладерашта гIулакх ду Аркалыкски аэропорта.

Сурта тIа: Аркалыкски аэропорт.

В. ДАВЫДОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Сихха тоабе беза болх

Укх шера доккхий социалистически декхараш тIаийцад Шелковской районерча къахьегамхоша. Цар лаьрхIад пачхаьалкхенга ши эзари кхо бIаьи тонн дулхи йиъ эзари кхо бIаьи шовзткъеи итт тонн шуреи йохка.

Районерча хьайбаш леладераша дош деннад хIара беттача Iаттагара 2600 килограмм шура яккха.

Чакхйоалаш латт семилетка кхоалагIча шера хьалхара квартал. Миштa кхоачашъю районе пачхаьалкхенга хьайбай продукташ йохкара план?

5-ча марта хьалхарча квартала дулх дохкара план кхоачаш а яь № 6 йолча жа леладеча совхоза болхлой хIанз планал совгIа дулх дIалуш боахк.

Ленина цIерахча колхоза коа тIара оалхазараш леладераша дуккха тIехкхоачашъьй фуаш дIададалара план. Дика толамаш даьхад колхозерча хьайбаш леладераша а. Соахка укх хана яьккхачунца нийсйича укх шера хIара беттача Iаттагара 165 килограмм дукхагIа шура яьккхай.

Белгалбаьнна дика болх бу доаркаша М. Кулешоваси Т. Геранкинаси.

Дика толамаш даьхад Кирова цIерахча колхоза хьайбаш леладераша а. Планах хьалхарча квартале 750 центнер шура дIаяла езача 10-ча марта кхаччалца 660 центнер дIаеннай цар.

Иштта лелац из гIулакх вокх колхозашка. Хьалхарча квартале районе мел йолча колхозел дукхагIа пачхаьалкхенна шура дIаяла езаш я Сталина цIерах йола колхоз. хIаьта дIаяла езачох хIанз 67 процент мара дIаеннаяц.

Укх шерралца районе эггара дикагIа лоархIаш яр «Коминтерн» яхача колхоза шурий-товарни фермаш. Семилетка кхоалагIча шера дикка аттача баьннаб доаркай болх. Цига оттаяьй электричестваца доахан детта аппараташ. Хеталургда хьайбаш леладерий соаккарчул дикагIа толамаш даха вIаштIехьдаргда, аьнна. Цига хинначоа къаьгга гучадоал из иштта доацилга. Соахка кхоачам хиллал доакъар доацаш хиннача шера яьккхачул 40 килограмм кIезигагIа шура яьккхай «Коминтерн» колхозе 10-ча марта кхаччалца. Говза, шоай болх дукха безаш доаркаш ба цига болх беш. Царех цхьанне — Тишенко Аннас тха хаттара жоп луш аьлар:

— Шура кIезига ялара керттера бахьан да доакъар кхоачам хиллал доацилга, хIаьта долаш дар а во да. Хан-ханнахьа доаханна мелабе барда хилац.

Иштта во болх вIаштIехьбаьккхача вIалла тамаш яц шура дIаялара квартальни план колхозо 65 процент мара кхоачашъяц, аьлча.

Шелковской районе кхы а ледара леладу пачхаьалкхенна дулх дIададалара гIулакх. 10-ча марта кхаччалца 57 процент мара кхоачашъяц районо хьалхарча квартала план.

Къаьстта во леладу пачхаьалкхенна дулх дIададалара гIулакх Сталина цIерахча колхозе. БархI бIаь центнер дулх дIадала дезача цига хIанз 360 центнер мара еннаяц.

Шоайла яхье баьннаб Шелковскойи Каргалинскийи районий къахьегамхой.

Цхьабакъда, вай лакхе йийцача Шелковской районерчул а вогIа лел Каргалински районе пачхаьалкхенга хьайбай продукташ йохкара гIулакх. Дулх дохкара квартальни план 10-ча марта кхаччалца 55 процента, шура йохкара 67 процента, фуаш дIададалара 79 процента мара кхоачашъяьяц районо.

Пачхаьалкхенна хьайбай продукташ дIалулга къаьстта во леладу Фрунзе цIерахча колхозе. Цига 50 центнер дулх дIадала дезача хIанз а 7 центнер мара еннаяц, шура дIаялара план — 62,1 процент. Ерригача районе «Октябра 40 шуи» «Октябра 12 шуи» яхача шин колхозо мара квартальни план 70 процентал совгIа кхоачашъяьяц.

Укх шера ерригача колхозаша соахка укх хана денначул дуккха а кIезигагIа дулх дIаденнад пачхаьалкхенна. Масала, нагахьа санна соахка 10-ча марта кхаччалца Фрунзе цIерахча колхозо 123 центнер еннаяле, укх шера 7 центнер еннай, Горьке цIерахча колхозо соахка 87 центнер дIаеннача хIанзалца 22 центнер мара еннаяц.

Укх шера а соахка санна пачхаьалкхенна дулх дIадала торо хургьяр, нагахьа санна хьайбаш дебадара, къона доахан чуоттадара массайолча колхозашка лерттIа теркам баь баларе.

Iалашмате ледара леладу районе пачхаьалкхенна шура дIалулга а. Юкъера лаьрхIача кхыметтел соахка укх хана яьккхачул кIезигагIа шура яьккхай районе эггара дикагIа лоархIача «Красный пахарь» яхачеи «Октябра 40 шу» яхачеи колхозаша.

Шелковскойи Каргалинскийи районий кулгалхой, партийни организацеш декхарийла я берригa къахьегамхой, хьайбаш леладераш шоаш тIаийца декхараш кхоачашдара оарцагIбаха.

М. ХАМХОЕВ, (тха корр.).

Индера дена совгIат

ЧIоагIа гIадбахаб Халухоев Бекхана дезал. Укх деношка гаьнарча Индера Инде Премьер-Министра Джавахарлал Неру йоIо—Индира Ганде совгIата теник яйтай Халухоева Бекхана йиIига — Индирана.

... 1957 шера хоттаденнад из доттагIал. Халухоева Надежда 14-гIа бер дир. ХIиндийи советскийи халкъий доттагIлен сийна шоай йиIигах Индира аьнна цIи тилла лаьрхIар цар. Из цIи тиллийтар дехаш Инде каьхат дахьийтача цIи тиллара чIоагIа раьза а болаш жоп дера цигара.

Цу хана денз ХалухоевгIарга Индира Гандегара каст-каста каьхат доагIа. Цунна чIоагIа дукха еза ший цIи йола йиIиг.

Цунга юха яздеча каьхаташ тIа ХалухоевгIар дег тIара баркал оал Индира Гандена шоай йиIиг йиц ца йолийташ из хиларах. Берригача советски наха а санна ХалухоевгIарна лов империализма низ-Iоткъама кIалхара даьннача хIиндий халкъо шоай мохк тоабеш доккхий толамаш даха.

Х. МУСТАФАЕВ.

Спорта хоамаш

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай республике хьалхара моттиг яккхара баскетболах ловзача яхье яьнна хиннай Грознерча педагогически институтеи мехкдаьтта техникумеи командаш. Яхье котбаьлар института студенташ, хIаьта республика чемпионий цIи а яьккхай цар. Март бетта тIеххьарча деношка дикагIа бола баскетболисташ гIоргба Новосибирске РСФСР 12 города спортивни матче командаш вIашагIкхетача.

Кастта хургйолча Ерригроссийски волейболах ловзача яхье дакъа лоацаргда Грознерча «Спартак» яхача общества. Цига хургйолча спортивни яхье дакъа лаца уж гIоргба Челябинске 1-ча апреле.

* * *

ДIаболабеннаб чемпиона цIи яккхара Грознерча шахматисташта юкъера къовсам. Царна юкъе ба перворазрядникаш нн. Котровский, Аванесян. Шамов, Хасанов, Шахирбеев, иштта кхыбараш а. Ши тур чакхъяьккхачул тIехьагIа 1,5 очко яьккхай Хасановеи Гордиенкоси.

* * *

«Къахьегама резерваш» яхача команда футболистий бIаьстанара спортивни сезон йолаеннай. Сезон хьаеллара хиннача розыгрыше дакъа лоацаш 10 команда я. Яхь чакхйоалаш 1-чои 2-чеи гIишлош хьалъеча училищай командаш хиннай футболах ловзаш.

* * *

Грозне хьалхара моттиг яккхара къовсам лоаттабеш 250-нел совгIа къона гимнасташ бар. Дика кийчо яь хилар хьахьеккхар «Труд» общества гимнасташа. Цар яьккхай хьалхара моттиг. ШоллагIа моттиг яьккхар Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министерства школай спортсменаша.

Р. АЛИМОВ.

„Иразa никъ“

Иштта оал гIалгIай къаьнагIа волча поэта, гIалгIай къама говзаме литература дIадоладаьрех цхьанне — Озиева Салмана сборниках. Сборника тIа араьннай партех, Ленинах, вай мехках, къаьначунца лоаттабеча къовсамах, кердача хана лоаман кхалсагага кхаьчача иразах, халкъашта юкъерча машарах а доттагIленах а поэмаши стихаши.

Озиева говзаме йоазош деш литература болх бара хьалхара юкъ ювцаш хилча белгалде доагIа цун произведеней керттера тема — дешар, боадонцара къовсам, вахарцарча тIехьадисача, зенерча гIулакхашцара къовсам хилар («ХIанз хьаькъал боадонал котдоалаш доагIа», «ГIатта, деша гIо», поэма «Урдуви Тамареи»). Поэта йоакхо ю дешар доаржадареи Iилма Iомадареи яь ца Iеш, иштта къаьнача Iаьдалах юхейисача зенерча оамалашцеи, Iадатацеи, шариIатацеи къовсам лоаттабара а.

«Малх хьалбаьннаб, гIатта, деша гIо», — яхаш кхайк из берага вокх стихотворене тIа («ГIатта, деша гIо»). Вий яха хьалхара ха Iаткъача безача кхерийца нийсъю («Пионер»). Произведенеш тIа айяьй кхалсаг лоалара яккхара тема.

Озиев гIерт советски хана лоаман кхалсага сурт дилла. Лоаман кхалсаго ший иразы сийи бахьан долаш къовсам лоаттабе беза, цу къовсаме из котъяргъя, хIана аьлча нийсхон бокъо цунгахьа я.

Поэма чулоацам вахарцара хьайица ба. Барт тайна бах доттагIий — Мареми Тамареи. Барт тайна ба цар даьй а. Цхьабакъда, цкъа доацача бахьана нийгIаб уж. ЭгIаро эгIазал совъяьккхар. Ший йоI дикагIча маьре яхийта гIорт царех хIара. Марем астагIча, воккхача сага ех, йиIий даьна дика урдув лу, цо ший боахам тоабу, хIанз лоалахочоа хьалхашка курал е йиш я цун. ЙоIо даь дехар дIаэцац къизача дас — хIалак хул къона вахар. Лоалахочо дув биаб ший йоIах кхы а дукхагIа урдув эца. Цунга пхьа боаллаш довхой ба: царца тоам бе беза йоIах урдона денначун чотах. Къаьна найц коравоагIа. Тамарех а Маремах хиннар хила деза аьле хеталу. Цхьабакъда, ший лоIаме хилар дезача Тамарас кхы ваIад ю: боккхий нах зоахалол дувцаш боахкашехь, Iан бус еде шийна везача сагага маьре йода из. Де хIама доацаш висар яьхха воккха саг— хинна даьннар тайт цо, хIана аьлча «Советий Iаьдал нийсхо еш да», из лоаман кхалсага бокъонашкахьа да. Цу поэма тIа къахетам боаццаш гучадоах Iадатий хоарцои къизали, цу тIа сий кхайкадаьд советий Iаьдала бакъдолчуни нийсхони. Поэма тIа бувц ший ираза тIехьа, адамий бокъонашта тIехьа кхалсаго лоаттабу къовсам, цу тIа Iадаташ леладеча къизали йоакхали бехке даь ца Iеш, царна духьале ца яр а бехке ду. Поэма мотт хьинаре, хьокхаме ба, цун чулоацам кхетабеш ба. Дика да, масала, е мутIараш:

— Бехк ма билла
Iа, Тамара,
Соца новкъостий а ба.
Царга хьежаш
Гайна мара...
Уж хIанз вайга хьежаш ба.

Чехка хьай кулг
Хьа, Тамара,
Дош хувцанза хье яле,
Дукха-м гоайир
Аз хьо ара.
Даде цIенга моаршал ле.

1958 шера Озиева поэма тоаяьй, из дикагIа хиннай, тешавеш я. Цун чулоацам, оалаш новкъа дале а, хIанз а тIехьа лоархIаме ба, хIана аьлча, ханза нагахьа мара ца хуле а, цун яхара керттерча деша къоастам беча хана, вахара наькъахо лохача хана кхалсага лоIама низ беш моттигаш нийслу.

ГIалгIай литературерча дуккхача поэмай мелагIа йола оагIув я — теша а веш турпалхой дог-уйла, цар хIаране ший башхало хьаювца автораштa ца хар. Из кхоачамбоацар Озиева поэмах а доал.

1958 шера Киргизера Грозне цIавера поэт, Грозне литературан балхах чунийра поэт. Говзаме йоазош деш хьалха дIа мел яхача хана чухь яздаьчул дукхагIа йоазош даьд цо тIеххьарча кхаь шера. Цун поэзи хIанз чулоацама хьакъехьа эргаш я, форманна тоа а еннай. ТIеххьарча шерашка Озиев стихай ритм дикагIа, рифма ший тайпара я, цхьабакъда стихаш ритмо-амаре хургйолаш вIаштIехьаяхара даькъе керда хIама даьдац цо.

1960 шера «Ленини» «Нохчо-академики» яха ши поэма язъяьй Озиева, хIаьта йонагIо юха тоаяьй «Урдуви-Тамареи» яха поэма а. Цхьабакъда, царех поэмаш ала хала ца. Царех боккхача боарамера стихаш ала аттагIа да. Цар чулоацам чоалхане бац, турпалхой кIезига ба, хIаьта керттера кхоачамбоацар да — адамий дагадоахкамаш (безам, гIайгIа, цхьан уйланта кхача гIертар, эгIазал, гоамал) ца ювцар.

Вай цIераш яьхача поэмаех дикагIа я «Ленин». Цу тIа Ленина сурт диллад — адамий ираза тIехьа латта тIемахо, халкъаш мукъадаьха кIоаргача хьаькъалера саг, адамашта иразгеи кортамукъаленгеи бода никъ хьийхар.

МоллагIа йола поэма хетаяьй Дадай-Юрт йоаккхаш эрсий салтечо бер долаш плен вихьа хиннача гIорваьнна дикача художника — нохчочоа П. З. Захаровна — керттера идея— ше вахь моттиг йицлац, кхыметтел зIамига бер долча хана дена цезалех, къамах хьада хинна хилча сага уж дагабоахк, цар сагот ду — шийна уж ца бовзе а. Озиева поэма Лермонтова «Мцыре» идея цхьатара я, из мара кхы вIаши тара хIама дац цу кхыдарий хьакъехьа эргаш йолча произведеней. Поэма тIа вайна хIама хоалац Захарова оамалах, уйлаех, безамах, кхыметтел цо сагот дарах а. БIарчча образ хинна а гац вайна из, вешта аьлча вайна гац дийна, хало ловш, кIоарггача оамалера саг. Поэма тIа кхыметтел, Дадай-Юрт яккхар а хьахьеккхадац, лирача тIем тIа, даьга чукхийттача цIен юкъе эрсий салтечо нохчий кIаьнках шийна воI вань из тIаэцар а гуш дац. Салтечун Захарова сурт а дац, вайна кIаьнк а гац. Дийна, кIоарга образаш ца хиларах боаккха из бехк—алхха цхьан Озиевна бена ца Iеш, хIанз а къонача, когаш тIа отташ латтача гIалгIай литературан дуккхача кхыча болхлошта боагIа.

Ленини цун партии баркал оалаш а кIоаргга езаш а ювц поэта. Лениннан партенеи гIулакх ду Озиева советски халкъо коммунизме хьош бола сийрда никъ бувцача хана («Ираза никъ»). Азерчеи Африкерчеи кортамукъале яккха гIерташ къовсам лелабеча халкъашта империалисташа лоаттабу Iоткъам гучабоах поэта. («Хеца кортамукъал»), «Шоай даха безам бале, тIема бий ма эгабе, тIом хьоабаьчунга дика кхоачаргдац: дIадийнар чу а дахьаргда», — йоах цо тIадоагIача кердача шера уйлаш еча хана («Керда шу»).

ГIозваьнна тIаийцар поэта советски лаьттан наькъахо дIахецар:

«Вай, советски Iилмахоша хIара денна керда а кхы керда а толамаш доах — коммунизман белгалонаш хьахьувкх, вай сий лакха лоаттаду, халкъ тахан гIоздаьнна сигаленгахьа хьеж. Советски Iилман тIадам, седкъий санна боаг, царга белаш жоп а тел.. Сигала велаш лела маьлха дезала дезалхо — из вай дезала нийсара воша — керда планета я».

ТIайоагIаш латтача, Iан балех нах а кхоллам а мукъабаьхача хозача бIаьстех йоах поэта «йоагIаш латт, дерригa дуне хоздаь, дуне хестадеш, ираз кхайкадеш, дог гIоздоахаш».

Цу хьисапе язъяь я «Дуненна—машар» яха стихотворени а.

Иштта дика а кIоаргга лирически а я «Лергаш», «Мотт», «Дегага» яха стихотворенеш а.

Озиевга доккха во дера. Цаьхха къоравирзар из. Къонахчул долаш лайра цо из во, хIаьта ялх шу даьлча мара цунах яз а данзар цо. «Ва са лергаш, курача къамаьлашка ладувгIа эшацар шо сона, яппараш хазеи хало Iовшеи дезацар шо сона.., цкъа хеза а, даьхе хестаеш хозаре!»—йоах цун оазо. («Лергаш»).

ЗIамигача стихотворене тIа метта хозал ювц поэта. «Мезал мерза мотт, хохал кIомах ба из. Дувцачо бу из иштта: «Массаза халкъий машар чIоагIбе, ва мотт, хохал кIомах ба из. Адамашта бакъдар да — хьехар де, ва мотт!»

Поэта говзаме йоазошца лирико йоккха моттиг дIалацац. Цхьабакъда, цун йолаш яр хьамсара, хьаьнала, цIена я.

«Лэйла» яхача стихотворене тIа поэта дагавох малхбоалехьарча «Меджнуни Лэйлаи» яхача поэма тIара турпалхо, цо хетт: «Нагахь санна Лэйла боарам боаццаш Меджнуна йийзаяларе, хьаькъалах тувлалург варий из? Нагахь санна безама низ боарам боаццаш хиннабецаре тувлалургварий-теш из? Меджнунах цецвувлачоа — безам бовзац. Безамо дог ца Iувдачоа гIоза хила хац!»... Хаддаш езачунга йоах цо: «Сох Меджнун хилийта хье ца гIерте, ва Лэйла, кулг ма лестаде, дIа ма гIо. Сона лоалургдац из».

Озиева массехк стихотворени язъяьй бераштa — «ГIатта, деша гIо», «Пионер», «ДогIа». Уж цхьалха; бераша дика кхетаергйолаш, атта дагахьа Iомалургйолаш я.

Озиева поэзе тешал ду автора гIалгIай мотт дика хара, цун лексика йIаьхий а низ болаш а хилара.

Сборника говза цIи тиллай автора. Хьалхарча хана Iарбий схоластикан школе деша ваьгIача Озиева бера хана а тIехь чIоагIа уйлаш йора ираза никъ дагабоаллаш — поэзен къайленаш Iомае гIерташ. Ший къамаца цхьана Советски хана ираз кхаьчар поэтага — цунах ший халкъа поэт хилар, хIаьта ше лаьцача цу ираза новкъара ца воалаш хьа а воагIа, хIана аьлча халкъа дегага бода никъ — ираза никъ ба.

Б. ЗЯЗИКОВ,
Д. МАЛЬСАГОВ.

Радиопередачай программа

19 марта: 16.00 — пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.20 — «Тха воккхагIа вола воша ва хьо ,эрсий халкъ!» — Осмиева Хьамзата поэма хетаяь литературни передача (гIалгIай меттала); 16.40 — Халкъа йизза йоI — очерк (гIалгIай меттала); 17.00 — Москвера трансляци; 17.15 — «Болхлой радиогазета» — (эрсий меттала); 17.35— радиоладувгIархой заявкех оттадаь концерт.

УКВ: 9,01 Абрамский — музыкальни композици «Ленина хетадаь иллеш»; 9.28 — Боева Верий концерт; 9.45—музыкальни дувцар—радиопостановка «Эрсий симфони»; 10.34— «Эрсий мотт бIаьхий хиларах» — радиопередача; 10.50 — зIамига концерт; 18.01 — Гайды — «Орфойи Эвридикеи» — яхача операй монтаж; 20.44 — Брустад — чIондарга лаьрхIа сюита; 20.55 — Ледоницкий — «Лоамаш духьал доагIа» радиопостановка; 21.45 — эстрада артистий концерт.

20-ча марта: 6.35 — «Болгаре 1961-ча шерара экономика» — передача (нохчий меттала); 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15 — беседа (эрсий меттала); 8.25 — «Газетаца агитатора бу болх» — передача (нохчий меттала); 8.28 — белорусски музыка; 8.48 — «Доаркаша дувц» — беседа (гIалгIай меттала); 17.00 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 17.10 — «Парте XXII-ча съезда сийна тIаийца декхараш ханал хьалха кхоачашдергда» — передача (гIалгIай меттала); 17.30 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.45 — «Ленинградски машиннаькъахошка грозненски химикаша яхар» — передача (эрсий меттала); 18.05 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 «радиоладувгIархой письмоех оттаяь передача (нохчий меттала); 18.30 — моттигерча авторий ашараш.

УКВ: 9.00 — СССР-а ашараш дIаоал Узбекистана артисташа; 9.28 — Афанасьев — «Цiаккха а йоврґьяц» яхача спектакла тIара радиокомпозици; 10.50 — Морас Равель—«Вальс»; 19.01 — «Лаьттан тIа машар лоаттабара» — радиокомпозици; 19.31 — спектаклаш тIара ашараш; 19.51 — «Республика заслуженни артист Леонид Коган» — концерт-очерк; 20.35— Майборода — «Король Лир» яхача постановка тIара симфонически музыка; 21.01 — Волков — Сен-Ремора фестиваль.

21-ча марта: 6.35 — «Маякий новкъа» — передача (эрсий меттала); 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.15 — Советски Союзереи доазол дехьареи хоамаш (нохчий меттала); 8.25 — концерт; 8.45— РадиоладувгIархой письмоех оттаяь передача (гIалгIай меттала); 17.00— керда хоамаш (гIалгIай меттала); 17.10 — «Маякаша шоай опытах дувц»—передача (гIалгIай меттала); 17.30 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.45 — «Мехкдаьтта чакхдоахаш бола къона болхлой дешаш ба» — передача (эрсий меттала); 18.00— керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 — «Интернатий-школай болх хадданза тоабе» — передача (нохчий меттала); 18.30 — концерт.

Редактора зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Йоккха зал — «Борска тIа морхаш я».

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — «Лоралелахь, йоккха саг».

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — Берий сеанс «Тамашийна кораяь хIама».

Долалу: 9, 11.

«Лоралелахь, йоккха саг».

Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 3 — Берий сеанс «Сашко».

Долалу: 9.15, 11.15.

«Лоралелахь, йоккха саг».

Долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.

«Родина» яхача кинотеатре.

Берий сеанс — «Мультипликационни фильмай сборник».

Долалу: 8.30, 10.

«Сатоссаш кхоссавалар».

Долалу: 11, 1, 3, 5, 7, 9.

«Имре Кальман яха композитор».

Долалу: 10.50. 20-ча марте денз — «Кер-Оглы».

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.
1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года. г. Грозный проспект Революции 30/3.
СФ02045. Заказ № 1877.